

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**ПРАВНИ РЕЖИМ УРЕЂИВАЊА СТАТУСА
АЗИЛАНТА**

мастер рад

Ментор:

Проф. др Милош Прица

Студент:

Ђина Миловановић

M006/21УП

Ниш, 2022. година

САДРЖАЈ

I УВОД	1
1. Настанак и развој права на азил	3
2. Појам и карактеристике азила	6
3. Тражиоци азила и лица којима је азил осигуран	8
III МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ ПРАВА ИЗ ОБЛАСТИ АЗИЛА	10
1. Међународни уговорни извори	10
1.1. Међународни пакт о грађанским и политичким правима	10
1.2. Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима.....	13
1.3. Конвенција против тортуре	14
1.4. Конвенција о праву мора	16
1.5. Конвенција о елиминацији расне дискриминације	16
1.6. Конвенција о елиминацији дискриминације жена	18
1.7. Конвенција о правима детета	18
IV ИЗВОРИ ПРАВА НА АЗИЛ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ	21
1. Европска конвенција о људским правима	21
2. Ревидирана европска социјална повеља	22
3. Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака	25
4. Право на азил у Европској унији	26
4.1. Основни правни документи Европске уније из области решавања питања азила	26
4.2. Секундарни правни акти из области решавања питања азила	31
V ПРАВО НА АЗИЛ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	36
1. Систем азила у Републици Србији: историјски преглед	36
2. Институт азила у праву Републике Србије	38
2.1. Појам и карактеристике азила у праву Републике Србије	38
2.2. Услови за азил.....	40
3. Кривично-правна заштита азила	43
3.1. Основни облици кривичног дела	44

3.2. Тежи облик кривичног дела	46
4. Кључни проблеми у функционисању азилног система у Србији.....	47
VI ЗАКЉУЧАК.....	49
ЛИТЕРАТУРА	51
БИОГРАФИЈА.....	60

I УВОД

Азил као уточиште које се пружа особи која тражи заштиту од прогона или опасности једно је од најстаријих цивилизацијских обележја. Пронађени су докази стари више од 3.500 година, из времена процвата великих древних народа на Блиском истоку (Хетити, Вавилонци, Асирци и древни Грци), који сведоче о постојању института за азил. Азил се данас сматра једним од темеља међународно правне заштите која се пружа човеку.

Азил, као саставни део избегличког права, је врста заштите коју држава која прихвата избеглицу (земља која прихвата) пружа лицу које бежи из своје домовине или земље пребивалишта(земља порекла), гарантујући и обезбеђујући јој одређена права и слободе.

Реч азил (лат. *asylum*, -i, n.) потиче од латинског облика грчке речи *asylon* [ασυλον],придев средњег рода *asylos* [ασυλος], што значи неповредив. Азил дословно значи „нешто што није подложно прогону“ или „слобода од прогона“. Реч „азил“није дефинисана међународним правом, већ се схвата као појам који обухвата целокупну заштиту коју једна држава пружа избеглицама на својој територији. Азил подразумева неку привремену основну заштиту, односно забрану принудног враћања на границе подручја где би живот или слобода избеглице били угрожени, уз прихват могућности останка у земљи док се ситуација у земљи порекла не смири или док избеглица не пронађе друго решење.

Давање азила је миран, аполитичан и хуманитаран чин који ниједна држава не би требало да сматра непријатељским актом. Може се рећи да је давање азила избеглицама данас засновано на принципу хуманости. Право на азил је право државе да одобри азил, а није субјективно право појединаца да добију азил, осим уколико националним законодавством те државе није другачије одређено.

Упркос одређеним напорима да се ово право уведе као основни међународни правни инструмент, односно као одредба која гарантује лицу право на признавање

азила, државе још увек немају међународну обавезу да признају азил, те је азил искључиво право државе која га одобрава у оквиру своје суверене власти и у складу са својом економском, законском и политичком ситуацијом.

Корени међународноправне заштите избеглица преплићу се са настанком општег система међународне заштите људских права. Опште је прихваћено да међународно право људских права подржава, јача и допуњује избегличко право.

Пораст броја поднетих захтева за азил намеће као неопходно додатно бављење овим питањем, потпуније регулисање самог права на азил, али и детаљније сагледавање свих пратећих проблема који се јављају приликом остваривања овог права. Оно што све ово чини сложенијим јесте чињеница која се тиче тренутног стања нашег система азила, који сигурно није на задовољавајућем нивоу, као и тренутни потенцијал наше земље поводом овог питања, а кога чини институционални и инфраструктурни капацитет који у поређењу са овако новонасталом ситуацијом сигурно треба подићи на један виши ниво.

Са сигурношћу можемо констатовати да је неопходна ангажованост у погледу свих аспеката права на азил приликом његовог остваривања. Морамо се суочити на прави начин са свим изазовима који се том приликом јављају и предузети све неопходне мере како бисмо имали у потпуности регулисно питање азила у нашој држави.

На основу свега горе наведеног, можемо издвојити **предмет истраживања**, а то је правна регулатива међународне заједнице и Европске уније, као међународних и институционалних извора права, на којима се темеље законска правила свих других држава потписница ових конвенција, протокола и докумената из области права на азил. Исто тако, рад анализира и законодавство Републике Србије из области права азила и одобрења истог мигрантима и избеглицама који затраже на територији наше земље, као значај ефикасног и адекватног поступања са странцима у складу са међународним конвенцијама и националним законодавством Србије.

Имајући у виду да миграције и кризе које са собом носе, постају један од значајних токова којима треба управљати у савременом друштву, **циљ овог истраживања** је да прикаже, околности и могућности, које проистичу из међународног

и националног права, а којима може да се утиче на смањење броја миграната и омогући им боравиште и азил.

II ПРАВО НА АЗИЛ

1. Настанак и развој права на азил

Иако се може сматрати да је проблем миграције становништа и потребе за тражењем азила, један од савремених проблема људског друштва, заправо, право на азил, настало је много раније.

Почеци његовог дефинисања јављају се у старом веку и то у форми храмовног азила. Храм, као свето место уживао је имунитет, па је често, током историје био уточиште многих бегунаца. Тако је храмовни азил био познат и старим Јеврејима, о чему сведоче Мојсијеви закони, који су ову врсту уточишта до почетка суђења обезбеђивали нехатном убици.¹

Када је реч о хришћанској цркви, она преузима форму храмовског азила, те омогућава право храмовима да пруже уточиште бегунцима од власти, што заправо има корене у сматрању да је хришћанска црква изнад сваке власти. Познато је и то да први византијски владари, хришћанској цркви нису признавали право азила. Међутим, црква је често иступала од овог правила и пружала помоћ у име овог права. Један од најпознатијих црквених људи који се залагао за право азила у том периоду, био је цариградски архиепископ Св. Јован Златоусти, који одлучно стаје у заштиту, бранећи тако право црквеног азила.²

Први документ донет у Византији, којим је омогућено храмовима да врше право азила и пружају уточиште бегунцима, била је кодификација Еклога, којом је детаљно уређена кривичноправна заштита права азила. Смисао црквеног азила је да штити од неоснованих оптужби и насилних аката могућих поверилаца, односно оштећених. Установа црквеног азила требала је да спречи сваки вид самопомоћи и да у немирним

¹ Чворовић, З. (2005). *Почеци права азила*. Слободе и права човека и грађана у концепту новог законодавства Републике Србије, Крагујевац, стр. 461.

²Исто, стр. 463.

временима обезбеди законито суђење. Промене које је Еклога донела у кривичноправној заштити права азила биле су трајног карактера, јер су све касније византијске кодификације дословце понављале њене одредбе.

У новијој историји институт азила постепено је од 16. века од религиозног попримио световни политички карактер. То је значило да се азил првобитно пружао политичким избеглицама или онима који су начинили неко политичко кривично дело. Међународни правни документи, дуги период, нису обухватили право на азил. Тек након Другог светског рата усвојена је је Универзална декларација о људским правима, која представља први међународни инструмент који признаје право на азил и предвиђа да „свако има право да тражи и ужива у другим земљама азил од прогањања”.³

Анализирајући садржину овог члана, уочава се да право на азил значи право лица да затражи заштиту, али не и право лица да ту заштиту добије.⁴ Након ове Декларације, до данас, донето је и усвојено велики број правних докумената и међународних уговора којима се регулишу питања азила.

Уједињене нације (УН) приступиле су 1960. изради нацрта и покушају доношења Декларације о праву азила. Године 1967. од стране Генералне скупштине УН усвојена је Декларација о територијалном азилу која препоручује државама одређене принципе на којима треба да буде заснована њихова пракса у вези са територијалним азилом, али која у члану 1. подвлачи да азил држава пружа у вршењу свог „суверенитета”.⁵

Године 1977. одржана је Конференција о територијалном азилу, али ни она није успела да доведе до споразума који би био преточен у неки вид обавезујућег међународноправног инструмента о азилу, тако да се остало на становишту да је право азила ништа више него надлежност сваке државе да допусти прогоњеном лицу да уђе и остане на територији под њеном заштитом, односно да је давање азила остало у надлежности држава. Тиме је савремено међународно право поставило извесна

³Универзална декларација о људским правима, усвојена посебном резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 10.децембра 1948 године, члан 14.

⁴Ђурић, В. (2011). *Поступак азила у Републици Србији*. Нови Сад: Правни факултет са привреду и правосудје Универзитета Привредна академија, стр. 31.

⁵Декларација о територијалном азилу, усвојена од стране Генералне скупштине Уједињених нација 14. децембра 1967. године резолуцијом 2312(XXII), члан 1.

ограничења у вези са протеривањем странаца како би се на тај начин пружила минимална заштита људској личности.⁶

Када је реч о националним законодавствима, може се рећи да је у већини држава света, право на азил загарантовано Уставом, док је веома мало покушаја регулисања овог права посебним правним документима. Када је реч о Европској унији (ЕУ), право на азил у оквиру њене територије и чланица, развијало се постепено. Први корак је био Шенгенски споразум закључен 1985. године између Белгије, Немачке, Холандије, Француске и Луксенбурга који су касније прихватиле многе европске државе. Посебно поглавље овог Споразума односи се на управо на азил, за чије спровођење је надлежна држава, која истовремено сноси и највећу одговорност.

Наредни корак у решавању питања азила било је усвајање Даблинске конвенције 1990. године, која је имала за циљ да правно регулише обавезе држава да одређују могућности и права на азил сваком тражиоцу азила, при чему је основно право које је Конвенцијом предвиђено било то да су државе надлежне да поступају по захтеву који се за азил поднесе у оквиру њихових територија, или на њиховим границама.⁷

Надаље, треба непоменути и усвајање Уговора из Амстердама. *Уговор из Амстердама* усвојен је 2. октобра 1997. године, а на снагу је ступио 1. маја 1999. године. Настао је као резултат немогућности успостављања консензуса међу чланицама Европског савета, у вези са питањем решавања, тада актуелне кризе у Југославији. Овај споразум потписан је у сврху креирања ефикасније заједничке спољне и безбедносне политике, која ће допринети већој иницијативи и улози ЕУ у оквиру међународних политичких питања.⁸

Одредбама Амстердамског уговора одређено је да Савет Европе има надлежности да усваја мере за обезбеђење кретања људи, као и за контролу граница, азила и миграција. Према члану 63., којим је ближе уређена надлежност Савета у области азила, мере које Савет усваја мора да буду у складу са Женевском конвенцијом из 1951. и Протоколом из 1967. Након Амстердамског уговора азил који држављанин једне државе чланице ЕУ може да затражи у другој држави је могућ само уколико је

⁶ Ђурић, В. (2011). нав. дело, стр. 33.

⁷ Исто, стр. 34.

⁸ Илић-Гасми, Г. (2008). *Право и институције Европске уније*. Београд, стр. 271.

држава порекла прекршила Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.⁹

Ове одредбе имале су великог значаја за развој и унапређење сарадње земаља чланица у области правосуђа и унутрашњих послова, у оквиру којих су значајније обухваћена питања азила, имиграције, преласка граница и сл. Уговором је ЕУ дефинисана као област слободе, правде и сигурности.

Надаље, треба напоменути и договор у Тампереу, 1999. године, који је изнедрио јединствени систем азила на простору ЕУ, чиме су усвојена четири правна инструмента која чине европски систем азила. Реч је о Регулативи о установљењу критеријума и дефинисању механизма за одређивање државе чланице која је одговорна за испитивање захтева за азил поднесеног од стране држављана треће државе, Директиви о минималним стандардима за прихватање тражилаца азила, Директиви о минималним стандардима за квалификовање и признавање статуса избеглице или лица којима је на други начин потребна међународна заштита држављанима трећих држава, или лицима без држављанства и о садржини додељене заштите, као и о Директиви о минималним стандардима процедуре у државама чланицама за додељивање и ускраћивање статуса избеглице.¹⁰

2. Појам и карактеристике азила

Реч азил потиче од латинске речи „*asylum*“ што значи склониште, уточиште. Под установом азила подразумевамо заштиту коју држава пружа лицу које тражи уточиште или склониште на њеној територији или у месту које је ван њене територије, али је под управом њених органа.¹¹

Право државе да одређеном страном лицу пружи уточиште на својој територији, када га исто затражи, подразумева суверено право државе, те сама држава одређује услове које је потребно испунити за добијање овакве заштите.¹² Право на азил произилази из територијалне суверености једне државе, с обзиром на то да на основу

⁹ Ђурић, В. (2011). нав. дело, стр. 34.

¹⁰ Директиве су резултат договора између држава чланица: Даблинска регулатива-Regulations 343/2003, Директива о прихвату-Council Directive 2003/09/EC, Директива о квалификацији-Council Directive 2004/83/EC и Директива о поступку-Council Directive 2005/85/EC.

¹¹ Аврамов, С., Крећа, М. (2003). Међународно јавно право. Београд, стр. 332.

¹² Димитријевић, В., Пауновић, М. (1997). Људска права. Београд, стр. 263.

свог суверенитета, држава има легитимно право да својевољно управља оним што се дешава унутар њених граница, те тако има право да на своје подручје прими било које лице и пружи му заштиту, али је азил и мирољубиво и хуманитарно дело које друге државе не би смеле сматрати непријатељским чином.¹³

У научној литератури, нарочито у области људских права, истиче се да се право азила може посматрати као право човека да добије уточиште.¹⁴ Са друге стране, већина аутора из области међународног јавног права у својим делима истичу да, иако новија пракса уноси у појам азила извесне измене, суштина ове установе остаје иста.¹⁵ То заправо значи да међународно право не гарантује појединцима никакво „право на азил“, тј. право појединца да, под одређеним условима, увек добију азил ако га затраже.¹⁶ Другачије речено, „такозвано право азила није право које странци имају да им држава у коју су ушли додели азил.“¹⁷

Право на тражење азила није неограничено. Људи не могу добити азил само да би избегли кривично гоњење за „неполитичке злочине или дела супротна циљевима и принципима Уједињених нација“. Дакле ратни злочинци, и они криви за злочин против мира или злочин против човечности, не испуњавају услове за азил.¹⁸

Прекогранично расељавање, укључујући мигранте, тражиоци азила и избеглице, постало је контроверзан проблем широм света у последњих неколико година. У циљу остваривања права која су Универзалном декларацијом дефинисана у члану 14. људи морају ући у другу земљу, а данас земље широм света затварају своје границе, задржавјући избеглице и друге мигранте иза оgrade од бодљикаве жице, зидова и војске.

Истраживања показују да људи беже и да ће наставити да беже, због опасности, без обзира на чињеницу да не знају шта их чека на месту до кога желе да стигну. Упркос напорима да се онемогући продор у Европу, избеглице и мигранти настављају да ризикују своје животе у мору чамцима, покушавајући да путем Средоземног мора доспеју у Европу. Од 2014. најмање сваке године, на овај начин живот је изгубило

¹³Деган, В. Ђ. (2000). Међународно право. Ријека, стр. 492-493.

¹⁴Димитријевић, В., Пауновић, М. (1997). нав. дело, стр. 264.

¹⁵Аврамов, С., Крећа, М. (2003). нав. дело, стр. 333.

¹⁶Деган, В. Ђ. (2000). нав. дело, стр. 493.

¹⁷Jennings, R., Watts, A. (1992). *Oppenheim's International Law*. Vol.1. Parts 2-4, стр. 901-902.

¹⁸Универзална декларација о људским правима, усвојена посебном резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 10. децембра 1948 године, члан 14.

3.000, а 2016. године близу 5.000 људи умрло је на мору. Многи други нестају током копнених путовања. Међутим, државе имају право да контролишу своје границе.¹⁹

Међутим, као што су УН указивале године, уредан миграциони систем заснован на принципима људских права, не само да би смањило потребе за легитимном безбедносном забринутошћу земаља, већ би поштовао права која припадају и једнима и другима.

Како је право на живот предуслов за уживање сваког другог људска права, па је право на азил предуслов за уживање његових основних права од стране избеглице, Европска конвенција признаје право на живот као прво које настоји да заштити, и на исти начин избеглици је најпре потребна заштита давањем азила.²⁰

Без предузимања неопходне иницијативе држава и регионалних организација, није вероватно да ће се постићи напредак у заштити тражилаца азила.

3. Тражиоци азила и лица којима је азил осигуран

Тражиоци азила траже међународну заштиту на основу чињенице да се не могу вратити или да не могу бити враћени у земљу порекла због оправданог страха од прогона или ризика злостављања или других озбиљних опасности.²¹

У складу са прописима ЕУ, тражиоци азила су дефинисани као „подносиоци захтева за међународну заштиту“. Њихов положај је регулисан правним тековинама ЕУ о азилу. Прописи ЕУ забрањују удаљење тражилаца азила до доношења одлуке о захтеву за азил. Члан 9. став 1. Директиве о поступку азила (2013/32/ЕУ) наводи да је боравак тражилаца азила на територији држава чланица ЕУ легалан. Поменути члан то утврђује тражиоцима азила где наводи да је "дозвољено да остану у држави чланици" за потребе поступка до усвајања одлуке надлежног органа, иако постоје одређени изузеци, као што су они за касније захтеве.²²

¹⁹United Nations (2017). *The Universal Declaration Of Human Rights At 70: Still Working To Ensure Freedom, Equality And Dignity For All*. 30 Articles On The 30 Articles, United Nations.

²⁰Weis, P. (1965). The right of asylum in the context of the protection of human rights in regional and municipal law, *2nd international colloquy on the European Convention of Human Rights*, Vienna, 66, 470-477.

²¹Агенција Европске уније за темљна права (2014). Приручник о европском праву у подручју азила, заштите граница и миграција, стр. 41.

²²Исто.

Право на документацију тражилаца азила према прописима ЕУ утврђено је Директивом о условима прихватања (2013/33/ЕУ; видети Анекс 1 за државе чланице које обавезује Директива). Члан 6. ове Директиве утврђује како сви они који поднесу захтев за азил морају у року од три дана издати документ којим потврђују статус тражиоца азила и дозвољено им је да остану док се обрађује њихов захтев за азил. Према члану 6. став 2. државе чланице не морају да издају такав документ када се подносилац захтева налази у граничном притвору.²³

Не постоји одговарајућа одредба која регулише статус тражилаца азила приликом обраде њихових захтева за заштиту. Стога је неопходно размотрити да ли национални прописи дозвољавају тражиоцима азила да остану на територији током процесуирања њихових случајева.

Према прописима ЕУ, Повеља о основним правима ЕУ гарантује право на азил (члан 18), што превазилази право на тражење азила. Они који испуњавају услове за давање азила имају право на признавање наведеног статуса. Чланови 13 (статус избеглице) и 18 (статус супсидијарне заштите за оне којима је потребна међународна заштита, а којима не испуњавају квалификације за статус избеглице).²⁴

Директивом о квалификацијама (2011/95/ЕУ) регулисано је изричито право да се добије статус избеглице или право на супсидијарну заштиту. Лица којима је одобрена међународна заштита могу изгубити свој статус ако се истински побољша ситуација у њиховој земљи порекла. Члан 24. исте Директиве регулише право на документацију. Они који су признали да им је потребна међународна заштита, имају право на боравишну дозволу: три године за избеглице и годину дана када је у питању супсидијарна заштита. На основу члана 25. избеглице и, у одређеним случајевима, лица која уживају супсидијарну заштиту имају право на путне исправе.²⁵

²³Исто, стр. 41-42.

²⁴Исто, стр. 44.

²⁵Исто.

III МЕЂУНАРОДНИ ИЗВОРИ ПРАВА ИЗ ОБЛАСТИ АЗИЛА

1. Међународни уговорни извори

Међународни уговори представљају битан извор међународног права. Предност ових уговора огледа се у прецизности њихових норми, али и постојању надзорних тела, која се баве испитивањима до ког степена су државе прихватиле одредбе одређених конвенција и поштују обавезе и одредбе истих.²⁶ Стога, у даљем тексту овог рада биће приказани најзначајнији међународни уговори који регулишу право азила на међународном нивоу.

1.1. Међународни пакт о грађанским и политичким правима

Међународни пакт о грађанским и политичким правима усвојен је 1966. године у Њујорку.²⁷ Као што је наведено у Повељи Уједињених нација, признавање достојанства је важно за све чланове породице, као и поштовање њихових једнаких права, што истовремено представља и основу слободе, правде и мира у свету. Међународни пакт донет је услед схватања да ова права произилазе из достојанства које се не може одвојити од људске личности.

Осим тога, Међународни пакт о грађанским и политичким правима позива се и на Општу декларацију о правима човека у оквиру које је дефинисан идеал слободног људског бића које ужива грађанске и политичке слободе и које је ослобођено од страха и беде, а који се може постићи само ако се створе услови који омогућавају свакоме да ужива своја грађанска и политичка права, као и своја економска, социјална и културна права.

²⁶Крстић, И., Давинић, М. (2013). *Право на азил – међународни и домаћи стандарди*. Београд, стр. 30.

²⁷Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Резолуција Генералне скупштине 2200А (XXII), од 19. децембра 1966 године.

Па тако, у оквиру Међународног пакта о грађанским и политичким правима, члан 1, указује на то да „сви народи имају право на самоопредељење“.²⁸ Истим чланом, у оквиру става 2, дефинисано је да народи имају право да слободно располажу сопственим природним богатствима „без штете по обавезе које проистичу из међународнекономске сарадње, засноване на принципу узајамног интереса и међународногправа“.²⁹

Нарочито битан члан овог Пакта је члан 6, који гарантује право на живот, а у коме се наводи да је оно неодвојиво од личности човека, те да исто треба да буде заштићено законом. Надаље, члан наводи и то да ниједно лице не сме да буде лишено живота.³⁰

Чланом 7 Пакта, забрањује мучење или свирепост, нехумано и понижавајуће третирање. Посебна забрана у оквиру овог члана односи се на забрану да се лице подвргне медицинским експериментима или испитивањима без личног слободног пристанка.³¹

Члан 8 гарантује слободу лицима, те дефинише забрану да било које лице буде држано у ропству, да се лицем тргује као робљем и сл. Такође, нико се не сме држати у потчињеном положају.³² Надаље, у члану 9, гарантује се слобода и безбедност сваком лицу,³³ док се за лица која су лишена слободе, чланом 10 овог Пакта гарантује да се са истима мора поступати хумано и са поштовањем.³⁴

Нарочито је битан и члан 12 Пакта, који наводи да „свако лице које се легално налази на територији неке државе има право да се слободнокреће у њој и да слободно изабере своје место становања“.³⁵ Истим чланом, ставом 2, наведено је да свако лице може напустити било коју земљу, па чак и своју.³⁶ Надаље, овим чланом одређено је и то да ова права могу бити ограничена онда када се противе законским одредбама.³⁷

²⁸Закон о ретификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима, Службени лист СФРЈ, бр. 7/71, члан 1, став 1.

²⁹Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 1, став 2.

³⁰Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 6, став 1.

³¹Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 7.

³²Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 8.

³³Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 9.

³⁴Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 10.

³⁵Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 12, став 1.

³⁶Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 12, став 2.

³⁷Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 12, став 3.

У оквиру члана 13 дефинисана су права странаца који улазе на територију туђе државе, где је одређено да страном лице може бити протерано само у случајевима одређеним законима, те уколико је претња по националну безбедност земље и то уз основно право које је дато лицу да се изјасни по свим питањима.³⁸ Чланом 14, гарантује се и једнако право свима пред судом.³⁹

Чланом 16 овог Пакта, одређено је право на признавање правне личности, у оквиру кога се дефинише да „свако има право да му се призна на сваком месту правни субјективитет“.⁴⁰ Исто тако, свако има право на свој приватан живот, што је одређено чланом 17 Међународног пакта о грађанским и политичким правима.⁴¹ Чланом 18 одређено је да свако лице има право на слободу мисли, свести и вероисповести.⁴² Надаље, чланом 19 гарантована је слобода изражавања, затим чланом 20 забрана пропаганде рата, као и позивања на националну, расну и верску дискриминацију и мржњу.⁴³ Овим Пактом одређује се право на слободу мирног окупљања, затим слободу удруживања, право на заштиту породице, право на заштиту детета, право на учешће у јавним пословима, заштиту од дискриминације, као и заштиту припадника националних мањина.⁴⁴

Тело које се бави надзором извршавања обавеза по основу међународних уговора, тачније овог Пакта, јесте Комитет за људска права, који је у општем коментару број 15⁴⁵, као и у општем коментару број 31⁴⁶, потврдио да овај Пакт не одређује права само за држављане конкретне земље, већ се односи на сва лица, без обзира на држављанство које имају, као и статус. То значи да одредбе овог Пакта обухватају и избеглице, тражиоце азила, раднике миграната и др.

Иако овим Пактом није гарантовано право на азил, као што је навео Комитет, постоје одређени чланови овог документа који су од значаја за тражиоце азила, као што је члан 12 који гарантује слободу кретања, и члан 13 који пружа гаранције у смислу процедуре у случају протеривања страних лица из земље.

³⁸Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 13.

³⁹Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 14.

⁴⁰Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 16.

⁴¹Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 17.

⁴²Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 18.

⁴³Међународни пакт о грађанским и политичким правима, члан 19 и 20.

⁴⁴Међународни пакт о грађанским и политичким правима, чланови 21-27.

⁴⁵General comment No. 15, The position of aliens under the Covenant, UN, Doc. HRI/GEN/1Rev.1, 11. April 1986, par. 1.

⁴⁶General comment No. 31, The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 26 May 2004, par. 10.

1.2. Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима

Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима донет је исто када и Међународни пакт о грађанским и политичким правима, тачније 19. децембра 1966. године, у Њујорку, а у оригиналу је написан на енглеском, француском, руском, кинеском и шпанском језику.⁴⁷ Овим Пактом гарантована су бројна права за економску и социјалну стабилност и безбедност сваког лица.

Чланом 1 овог Пакта одређено је да свако има право на сопствено опредељење. Према овом праву, појединац или народи, могу својеволјно да одреде сопствени економски, социјални и културни развој.⁴⁸ Одредбама овог Пакта одређено је још и право на рад, у оквиру члана 6, у коме се наводи да „државе чланице овог пакта признају право на рад, које обухвата право које има свако лице на могућност зарађивања кроз слободно изабран или прихваћен рад, и предузимају одговарајуће мере за очување овог права“.⁴⁹ Надаље, чланом 7 одређено је да свако лице треба да има правичне и повољне услове за рад, који му се гарантују овим документом.⁵⁰ Преостала права која су гарантована односе се на право на синдикално окупљање и организовање, које је гарантовано чланом 8 Пакта, затим право на социјално осигурање и обезбеђење свим лицима, гарантовано у оквиру члана 9, те право на заштиту мајке, детета и породице, дефинисано чланом 10 овог међународног уговора.⁵¹

У оквиру битних одредби Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима треба напоменути и одредбе члана 11, у коме се наводи да свако лице има право на одговарајући животни стандард „довољан за њега самог и његову породицу, убрајајући ту и довољну храну, одећу и смештај, као и стално побољшање његових услова живота“.⁵² Надаље, члан 12 гарантује право на здравље, док је чланом

⁴⁷Закон о ретификацији Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, Службени лист СФРЈ, бр. 7/71.

⁴⁸Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, Резолуција Генералне скупштине 2200А (XXI), од 19. децембра 1966 године, члан 1.

⁴⁹Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, члан 6.

⁵⁰Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, члан 7.

⁵¹Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, чланови 8-10.

⁵²Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, члан 11.

13 одређено право на образовање.⁵³ Право на учешће у културном животу, одредбама овог Пакта гарантовано је у оквиру члана 15.⁵⁴

Такође, потребно је напоменути и да је Пактом гарантовано да ће се сва права дефинисана у оквиру његових одредби примењивати без дискриминације, што је наглашено чланом 2 овог документа, у коме се наводи да се „ државе чланице овог пакта се обавезују да гарантују да ће сва права која су у њему формулисана бити остваривана без икакве дискриминације засноване на раси, боји, полу, језику, вери, политичком мишљењу или каквом другом мишљењу, националном или социјалном пореклу, имовинском стању, рођењу или каквој другој околности“.⁵⁵

Када је реч о значају овог документа за тражиоце азила, наводи се да су одредбе од суштинског значаја за ова лица, с обзиром на чињеницу да им се иста права, у пракси, веома често ускраћују. Стога, а како сматрају Крстић и Давинић (2013), може се очекивати да ће у будућности, Комитет за људска права, тражити и наметнути строжије одредбе и захтеве за поштовање ових права државама, а у вези са заштитом тражиоца азила.⁵⁶

1.3. Конвенција против тортуре

Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака усвојена је Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација и то дана 10. децембра 1984. године.⁵⁷ Према одредбама овде Конвенције, дефинисана су и забрањена три облика злостављања, а то су: тортура, нечовечно поступање и кажњавање, понижавајуће поступање и кажњавање. Конвенцијом се предвиђа велики број законски одредби које имају за циљ да превентивно делују на акте злостављања, те спрече или санкционишу такво понашање, уз гарантовање права жртвама таквог насиља. Државе потписнице Конвенције обавезују се да тортuru сматрају кривичним

⁵³Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, члан 12 и 13.

⁵⁴Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, члан 15.

⁵⁵Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, члан 2.

⁵⁶Крстић, И., Давинић, М. (2013). нав. дело, стр. 44.

⁵⁷Закон о ретификацији Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 9/91.

делом, те да у складу са законским одредбама спроводе мере и санкције за такво понашање.⁵⁸

У сврху пружања заштите мигрантима и тражиоцима азила, Комитет за људска права захтевао је у свом општем коментару број 2, од држава да обезбеде поштовање права овим лицима, те заштите мањине и друге групе које су изложене високом ризику од тротуре.⁵⁹ Чланом 3 Конвенције о тортури наведено је да „ниједна држава чланица неће протерати, истерати нити изручити једно лице другој држави ако постоје озбиљни разлози да се посумња да може бити подвргнуто тортури“.⁶⁰ Овде треба истаћи и то да је у међународном праву веома добро дефинисана и одређена одредба забране протеривања. Надаље, чланом 4 Конвенције одређује се да је тортура кривично дело, те да све државе потписнице овог документа треба да поступају у складу са овом одредбом.⁶¹ Како би се обезбедило правилно поступање са свим лицима, а нарочито омогућила заштита права миграната и тражиоца азила, одредба у оквиру члана 10 ове Конвенције прописује да свака држава треба да обезбеди упознавање и информисање војног, полицијског, медицинског и другог јавног особља о забрани тортуре, како би се правилно поступало у складу са законом.⁶² При томе, чланом 13 и 14 обезбедјује се и могућност на жалбу лица које сматра да је било изложено тортури, односно насиљу забрањеном законом, као и право на надокнаду штете уколико се утврди да је таква чињеница тачна.⁶³

Другим делом овог документа, образован је Комитет против тортуре, који је сачињен од десет експерата, који поседују високе моралне квалитете, а чија је компетентност у области правачовека призната и који заседају у личном својству. Основна надлежност овог Комитета је да врши надзор над овлашћењима и степену испуњења обавеза држава чланица прописаних овим документом.⁶⁴

⁵⁸Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, усвојена Резолуцијом Генералне скупштине 39/46 од 10. децембра 1984. године.

⁵⁹General comment No. 2, Implementation of article 2 by States parties, CAT/C/GC/2, 24. January 2008, пар. 21.

⁶⁰Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, члан 3.

⁶¹Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, члан 4.

⁶²Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, члан 10.

⁶³Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, члан 13 и 14.

⁶⁴Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, чланови 17-24.

1.4. Конвенција о праву мора

С обзиром на чињеницу да последњих година долази до све већег прилива миграната у различите државе, често се дешава и да настају трагедије на мору, у којима се губи велики број људских живота. Ово настаје услед покушаја избеглица да приступе у одређене државе поморским путем, а често бродовима. До несрећа најчешће долази услед тога што су бродови попуњени преко њихове дозвољене тежине, или услед тога што помоћ није стигла на време. Стога, Конвенција о праву мора која је донета 1982. године, представља основни међународни документ који регулише права и обавезе држава које имају излаз на море.⁶⁵ Према овој Конвенцији, а чланом 98 исте, прописана је дужност држава да пруже помоћ свим лицима на мору. Одређује се обавеза да брод који се нађе у таквој ситуацији, пружи помоћ свим лицима у невољи, уколико та врста помоћи не угрожавања сам брод или његову посаду и путнике.⁶⁶ Осим самог чина пружања помоћи на отвореном мору, Конвенцијом је прописано и да свака обална држава треба да поседује одређене службе које ће вршити тражење и спасавање лица на мору.

Саме одредбе ове Конвенције додатно су допуњене услед усвајања два амандмана од стране Међународне поморске организације. Ове конвенције имају за циљ да изврше допуну појединих одредби, те ближе и боље одреде обавезе и правила приликом настанка несрећа и инцидената на мору. Исто тако, треба напоменути и то да је веома битно, након спашавања лица, утврдити њихов идентитет, те уколико се иста позивају на азил, потребно је омогућити им улазак у процедуру азила. Овакав третман је битан, услед поштовања забране протеривања лица, која је прописана међународним правом, те која гарантује лицима, тражиоцима азила могућност за боравак у земљи у којој су се нашли.⁶⁷

1.5. Конвенција о елиминацији расне дискриминације

Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације донета је 21. децембра 1965. године, а ретификована је од стране наше земље Законом о

⁶⁵Конвенција Уједињених нација о праву мора, Montego Bay, 10. децембар 1982. године.

⁶⁶Конвенција Уједињених нација о праву мора, Montego Bay, 10. децембар 1982. године, члан 98.

⁶⁷Крстић, И., Давинић, М. (2013). нав. дело, стр. 51 и 54.

ретификацији.⁶⁸ Овај документ донет је са циљем обезбеђивања једнакости и поштовања свих људи, без обзира на њихову расу, боју коже или вероисповест. Конвенцијом је потврђено да је дискриминација по основу расе, боје коже, вере или етничког порекла, забрањена, јер доводи до непријатељских односа и изазива мржњу међу народима, што директно угрожава и мир у свету. Чланом 1 дефинисана је расна дискриминација као „свако разликовање, искључивање, ограничавање или давање првенства који се заснива на раси, боји, прецима, националном или етничком пореклу који имају за циљ или за резултат да наруше или да компромитују признавање, уживање или вршење, под једнаким условима, права човека и основних слобода и политичкој, економској, социјалној и културној области или у свакој другој области јавног живота“.⁶⁹

Овом Конвенцијом изричито је наглашено да се не примењује „на разликовања, искључивања, ограничавања или давања првенства које спроводи држава чланица Конвенције кад су у питању њени држављани или лица која нису њени држављани“.⁷⁰ Ипак, ова одредба односи се на сам члан 5, у коме се дефинише да државе имају право да забране и укину расну дискриминацију по свим аспектима, те гарантују свим лицима једнака права.⁷¹ Овде треба напоменути право лица да се слободно креће, те одабере земљу у којој ће живети, што је дефинисано чланом 5, у оквиру става д, тачка прва, где се лицима гарантују „права да се слободно крећу и изаберу своје боравиште у једној држави“.⁷² Осим тога, оно што је значајно за тражиоце азила, дефинисано је и одредбом у оквиру истог става, под тачком другом, као гарантовање лицима „права да напусте сваку земљу, подразумевајући и своју, и права повратка у своју земљу“.⁷³

На основу свега наведеног, може се закључити да поменути члан 5 ове Конвенције, има посебног значаја за тражиоце азила, јер се истим гарантују права као и свим другим лицима. Осим тога, Конвенцијом је гарантовано и право истог третмана избеглих лица, те елиминација дискриминације по било ком основу.

⁶⁸Закон о ретификацији Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације, Службени лист СФРЈ, бр. 31/67.

⁶⁹Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, Резолуција Генералне скупштине 2106 А (XX) од 21. децембра 1965.године, члан 1, став 1.

⁷⁰Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, члан 1, став 2.

⁷¹Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, члан 5.

⁷²Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, члан 5, став д, тачка 1.

⁷³Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, члан 5, став д, тачка 2.

1.6. Конвенција о елиминацији дискриминације жена

Конвенција о укидању дискриминације жена донета је 18. децембра 1979. године у Њујорку.⁷⁴ Према одредбама ове Конвенције, основна обавеза држава је да заштите женска права, те омогуће поштовање истих, као и казнене одредбе и мере у сврху обезбеђивања тог поштовања. Конвенцијом је прописано да се забрањује свака дискриминација жена са било ког аспекта. У оквиру преамбуле овог документа, нарочито је истакнута велика забринутост за оне жене које су дискриминисане по основу сиромаштва, те имају мање шансе за запослење, здравствене услуге, образовање и сл.⁷⁵

Дискриминација жена дефинисана је чланом 1 ове Конвенције и то тако да „означава сваку разлику, искључење или ограничење у погледу пола, што има за последицу или циљ да угрози или онемогући признање, остварење или вршење од стране жена, људских права и основних слобода на политичком, економском, друштвеном, културном, грађанском или другом пољу, без обзира на њихово брачно стање, на основу равноправности мушкараца и жена“.⁷⁶

Обавезе држава чланица дефинисане су чланом 2 Конвенције, где се наводи да „државе чланице осуђују дискриминацију жена у свим видовима, сагласне су да спроводе свим одговарајућим средствима која им стоје на располагању и без одлагања, политику отклањања дискриминације жена“.⁷⁷

Даљим одредбама чланова овог међународног документа одређене су детаљне обавезе и надлежности држава чланица, као и мере и поступци које је потребно предузети у сврху обезбеђења поштовања одредби ове Конвенције, те укидања свих облика дискриминације жена.

1.7. Конвенција о правима детета

⁷⁴Закон о Конвенцији о елиминисању свих облика дискриминације жена, Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 11/81.

⁷⁵Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена, Резолуција Генералне скупштине од 18. децембра 1979. године.

⁷⁶Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена, члан 1.

⁷⁷Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена, члан 2.

Конвенција о правима детета усвојена је 20. новембра 1989. године на 44. заседању Скупштине Уједињених нација у Њујорку.⁷⁸ Овим документом државе се обавезују да поштују права сваког детета, без било какве дискриминације по било ком основу. Стога, државе су одговорне да детету обезбеде сва права и заштиту која му је потребна. Конвенција има високог значаја за обезбеђење права сваког детета, а нарочито за ону децу која су изложена неком већем ризику, као што су деца тражиоци азила.⁷⁹

За потребе ове Конвенције, пре свега је дефинисано дете у оквиру члана 1, као „људско биће које није навршило осамнаест година живота, ако се, на основу закона који се односи на дете, пунолетство не стиче раније“.⁸⁰ Надаље, чланом 2 дефинисано је да сва права детету морају бити обезбеђена и гарантована овим међународним документом, ако се исто налази под јурисдикцијом одређене државе, те да ни по ком основу дете не сме бити дискриминисано од тих права.⁸¹ С обзиром на чињеницу да државе треба да предузму све потребне мере како би заштитиле дете од било ког облика дискриминације, исто се односи и на потребу детета за активностима, забавом и игром, што је гарантовано чланом 31 Конвенције, у коме се наводи да „државе чланице признају право детета на одмор и слободно време, на игру и рекреацију која одговара узрасту детета и слободно учешће у културном животу и уметности“.⁸²

Треба напоменути и то да су деца тражиоци азила нарочито изложена високом ризику од дискриминације, нарочито услед промене места боравка, а тиме и промене саме културе и традиције. Стога, потребно је овој деци омогућити редовно укључивање у активности у друштву.⁸³ Ако се деца налазе у центрима за азил, потребно је омогућити им нормално одрастање, приступ књигама, часописима, интернету, играчкама и другој потребној опреми и средствима. Осим тога, потребно је да деца буду у контакту са особама које ће им омогућити да уживају своја права.⁸⁴ На овај

⁷⁸Закон о ретификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 15/90 и Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 4/96 и 2/97.

⁷⁹Конвенција о правима детета, усвојена Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација, од 20. новембра 1989. године.

⁸⁰Конвенција о правима детета, члан 1.

⁸¹Конвенција о правима детета, члан 2.

⁸²Конвенција о правима детета, члан 31.

⁸³General comment No. 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and arts, CRC/C/GC/17, 17. April 2013, par. 23.

⁸⁴Исто, пар. 51.

начин, деци је омогућено да се лакше суоче са ситуацијом у којој се налазе и навикну на нов начин живота.⁸⁵

Надаље, Конвенција о правима детета чланом 3 наводи да „у свим активностима које се тичу деце од примарног значаја су интереси детета без обзира на то да ли их спроводе јавне или приватне институције за социјалну заштиту, судови, административни органи или законодавна тела“.⁸⁶ То значи да је потребно обезбедити детету бригу и заштиту која му је потребна, те да све службе и особље треба да поштују стандарде из области здравља, сигурности, безбедности, образовања и сл.

Чланом 6 Конвенције, детету је гарантовано право на живот самим рођењем, при чему су државе у обавези да обезбеде адекватан развој и опастанак живота детета.⁸⁷ На крају, члан 12 гарантује детету право да изрази сопствено мишљење, те да у складу са потребама, буде саслушано пред судом и другим поступцима који се на њега односе, на начин који је у складу са законом и заштитом његових права.⁸⁸

⁸⁵Исто, пар. 53.

⁸⁶Конвенција о правима детета, члан 3.

⁸⁷Конвенција о правима детета, члан 6.

⁸⁸Конвенција о правима детета, члан 12.

IV ИЗВОРИ ПРАВА НА АЗИЛ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ

1. Европска конвенција о људским правима

Европска конвенција о људским правима представља један од основних правних инструмената у Европи, који се односе на заштиту људских права, па самим тим има велики значај и за тражиоце азила. Ова Конвенција прихваћена је од свих држава Европе (осим Белорусије) у чему лежи и њена највећа снага.⁸⁹ Конвенција је донета 4. новембра 1950. године.⁹⁰

Основна права и слободе сваког појединца, одређени су чланом 2 Конвенције, у оквиру кога се наводи да право на живот као основно право сваког људског бића, те му се гарантује ово право заштићено законом. Надаље, истим чланом одређено је да „ нико не сме бити намерно лишен живота, осим приликом извршења пресуде суда којом је осуђен за злочин за који је ова казна предвиђена законом“.⁹¹

Надаље, чланом 3 дефинисана је забрана мучења и нечовечног поступања, кажњавања и понижавања сваког лица⁹², док је у оквиру члана 4 прописана забрана ропства и принудног рада.⁹³ Чланом 5 Конвенције гарантовано је право на слободу и безбедност сваке личности, док се надаље, у члану 6⁹⁴, сваком лицу гарантује и право

⁸⁹Закон о ретификацији Европске конвенције о људским правима, Службени лист СЦГ – Међународни уговори, бр. 9/2003, 5/2005, 7/2005 – исправка; Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 12/2010.

⁹⁰Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, Европски суд за људска права, Рим, новембар 1950 године.

⁹¹Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 2.

⁹²Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 3.

⁹³Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 4.

⁹⁴Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 5.

на правично суђење у сваком спору у коме се одлучује о његовим правима и обавезама.⁹⁵

Конвенција, такође, гарантује кажњавање лица само по основу закона⁹⁶, право на поштовање породичног живота и приватности сваког лица⁹⁷, затим право на слободу мишљења, изражавања, слободу избора, вероисповести и сл.⁹⁸ Конвенцијом је надаље дато прво човеку да се окупља и удружује⁹⁹, као и основно право да себи пронађе партнера за живот, те склопи брачну заједницу.¹⁰⁰ Исто тако, веома битан члан Конвенције је и члан 13, који гарантује право на делотворан правни лек, док је чланом 14, дефинисана веома битна одредба, а нарочито са аспекта тражиоца азила, којом се гарантује забрана дискриминације било ког лица по било ком основу.¹⁰¹

Уз Европску конвенцију о људским правима, до данас, усвојен је и велики број протокола. Неки од њих дефинишу детаљније и квалитетније саме процедуре за поштовање ових права, док неки протоколи проширују гарантована људска права увођењем нових.¹⁰²

2. Ревидирана европска социјална повеља

Ревидирана европска социјална повеља усвојена је 3. маја 1996. године у Стразбуру.¹⁰³ Сачињена је од 31. начела, а данас се сматра „социјалним уставом“ Савета Европе.¹⁰⁴ Овом повељом дефинисана су права која се односе на становање, здравље, образовање, запослење, правну и социјалну заштиту, здравствену заштиту, слободу кретања и забрану дискриминације.

У оквиру Првог дела Повеље, укратко се описују и гарантују општа права сваком појединцу. Овде се гарантује право на запослење, на повољне услове рада, на

⁹⁵Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 6.

⁹⁶Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 7.

⁹⁷Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 8.

⁹⁸Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 9 и 10.

⁹⁹Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 11.

¹⁰⁰Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 12.

¹⁰¹Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, члан 13 и 14.

¹⁰²Крстић, И., Давинић, М. (2013). нав. дело, стр. 122.

¹⁰³Закон о ретификацији Ревидиране европске социјалне повеље, Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 42/09.

¹⁰⁴Лубарда, Б. (2009). *Ревидирана европска социјална повеља – обавезе држава и улога социјалних партнера после ретификације*. Београд: Социјално-економски савет Републике Србије, стр. 11.

безбедну и здраву радну средину, право на слободу удруживања, право на колективно преговарање, право на заштиту жена у случају материнства, право на професионалну обуку и стицање знања, право на социјалну сигурност, на медицинску помоћ, социјалну заштиту, право на становање и др. Нарочито треба нагласити и одредбу у оквиру овог дела која се односи на раднике мигранте, за које се наводи да треба да имају једнак третман као и сви други радници.¹⁰⁵

Надаље, право на рад гарантовано је чланом 1 Повеље, док је право на повољне услове рада гарантовано и дефинисано у оквиру члана 2.¹⁰⁶ Право на безбедне и здраве услове рада детаљно је дефинисано и гарантовано чланом 3, док се право на правичну накнаду описује у оквиру члана 4.¹⁰⁷ Надаље, треба напоменути и битну одредбу ове Повеље, која се односи на право деце и омладине да имају заштиту, а дефинисана је чланом 7, где се одређују услови који је потребно да буду испуњени у овом случају, у области рада.¹⁰⁸ Овај члан битан је за децу и омладину тражиоце азила, који сnose веће ризике од злоупотребе.

Такође, као битна одредба ове Повеље, наводи се и члан 8, који налаже посебне услове за жене у случају материнства, те прописује њихову посебну заштиту.¹⁰⁹ Правно на здравствену и социјалну заштиту гарантовани су чланом 11, 12 и 13, у којима се наводи да свако лице има право на здравствену и социјалну осигураност, као и медицинску помоћ и негу онда када му је потребна.¹¹⁰ Ово, такође, може бити веома битна одредба за лица тражиоце азила, којима се одредбама ове Повеље гарантују ова права.

Нарочито битан члан Повеље је члан 19 који радницима мигрантима и њиховим породицама гарантује право на заштиту и помоћ. Овим чланом наведене су следеће одредбе и обавезе државама:¹¹¹

1. „да имају или да се увере да имају адекватне и бесплатне службе за пружање помоћи овим радницима, нарочито у прибављању прецизних информација, и да предузму све неопходне кораке, колико им то дозвољавају национални

¹⁰⁵Ревидирана европска социјална повеља, Савет Европе, Стразбур, 3. мај 1996. године.

¹⁰⁶Ревидирана европска социјална повеља, члан 1 и 2.

¹⁰⁷Ревидирана европска социјална повеља, члан 3 и 4.

¹⁰⁸Ревидирана европска социјална повеља, члан 7.

¹⁰⁹Ревидирана европска социјална повеља, члан 8.

¹¹⁰Ревидирана европска социјална повеља, члан 11, 12 и 13.

¹¹¹Ревидирана европска социјална повеља, члан 19.

- закони и прописи, против пропаганде која доводи у заблуду у вези са емиграцијом и имиграцијом;
2. да усвоје одговарајуће мере у оквиру своје надлежности како би олакшали одлазак, пут ипријем ових радника и њихових породица, и да омогуће, у оквиру своје надлежности,одговарајуће службе здравствене и медицинске заштите и добре хигијенске услове за времепута;
 3. да унапреде, колико је то могуће, сарадњу између социјалних служби, јавних и приватних, уземљама емиграције и земљама имиграције;
 4. да обезбеде за раднике који законито бораве на њиховим територијама у мери у којој су тапитања регулисана законом или прописима или су подложна контроли органа управних власти,третман који није мање повољан од третмана који имају њихови држављани;
 5. да обезбеде за ове раднике, који у складу са законом бораве на њиховој територији,третман који није мање повољан од третмана који имају њихови држављани у погледу такси зазапошљавање, обавеза или доприноса који се плаћају за запослена лица;
 6. да обезбеде, у највећој могућој мери, спајање породице страног радника коме једозвољено да се настани на територији те земље;
 7. да обезбеде за раднике који у складу са законом бораве на њиховој територији третманкоји није мање повољан од третмана који имају њихови држављани у погледу правних поступакакоји се тичу питања наведених у овом члану;
 8. да обезбеде да радници који у складу са законом бораве на њиховој територији не будупротерани, сем ако угрожавају националну безбедност или направе преступ против јавногинтереса или морала;
 9. да дозволе, у оквиру правних ограничења, трансфер делова зарада и уштеда таквих радникапрема њиховој жељи;
 10. да прошире заштиту и помоћ предвиђене овим чланом на самозапослене мигранте, уобиму у којем се ове мере на њих могу применити;
 11. да за потребе радника миграната и чланова њихових породица унапреде или омогућенаставу националног језика земље пријема, или уколико постоји неколико званичних језика у тојземљи, једног од ових језика;
 12. да, за потребе деце радника миграната унапреде или омогуће, колико год је то изводљиво упракси, наставу матерњег језика радника миграната“.

Надаље, још треба напоменути и право радника на заштиту од сиромаштва и социјалне искључености, које је гарантовано овом Повељом у оквиру члана 30, као и члан 31, који гарантује сваком лицу право на становање.¹¹²

На основу овог међународног документа, организован је Европски комитет за социјална права, који је сачињен од 15 независних стручњака, а чији је задатак да надгледа и контролиште испуњење обавезе на основу овог документа од стране држава чланица.

3. Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака

Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака усвојена је у Стразбуру, 26. новембра 1987. године.¹¹³ Чланом 1 ове Конвенције, пре свега је формиран Европски комитет за спречавање мучења и нељудског или понижавајућег поступања или кажњавања, који треба да врши надзор над поступањем према лицима лишеним слободе, те обезбеди њихову заштиту од поменутих понашања, односно радњи.¹¹⁴

Преамбула Конвенције указује на то да је главна сврха њеног доношења повећање заштите особа које су лишене слободе, те које сnose високе ризике од могућности да се према њима поступа вансудским радњама које су засноване на насиљу. По правилу, формиран Комитет по основу ове Конвенције, не бави се индивидуални случајевима, већ одређује опште услове за одређене случајеве и повреде права. Комитет је овлашћен да посећује сва она места на којима се налазе лица која су лишена слободе, у оквиру којих спадају и места за азиланте или друге групе странаца.

Пракса овог Комитета показала је да се често сусретао са случајевима у којима су страни држављани бивали лишени слободе према законима о странцима (тзв. имигранти-притвореници), затим са особама којима је био забрањен улазак у земљу, као и особама које су на територију ушле илегално, затим особама којима је боравак

¹¹²Ревидирана европска социјална повеља, члан 30 и 31.

¹¹³Закон о ретификацији Европске конвенције о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, Службени лист СЦГ – Међународни уговори, бр. 9/2003.

¹¹⁴Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, Савет Европе, Стразбур, 26. новембар 1987. године, члан 1.

истекао, као и тражиоцима азила. Комитет се сусретао са овим лицима у различитим објектима, затворима и центрима.¹¹⁵

Оно што се наводи као најбитније је то да је таквим особама потребно омогућити место за спавање и одржавање хигијене, храну, медицинску негу ако је потребна, могућност за физичку рекреацију, приступ личним стварима и сл. Ова лица не би смела да буду смештена у затворима, јер нису осуђена или притворена за кривична дела.¹¹⁶

Сматра се да имигранти морају имати истра права као и сва друга лица, а нарочито је битно да на свом језику буду обавештени о ситуацији у којој се налазе, као и могућностима за њено решавање. Осим тога, веома је битно да имају приступ здравственој нези, јер највећи број тражиоца азила, обично, долази са повредама. Исто тако, Комитет је установио да су бројне земље које улажу напоре да унапреде услове у којима се налазе нерегуларни мигранти који су лишени слободе, као и то да раде на томе да унапреде начина на које се са њима поступа.¹¹⁷

4. Право на азил у Европској унији

4.1. Основни правни документи Европске уније из области решавања питања азила

Заједничка политика из области азила и доношење правних аката и извора које познајемо данас, захтевало је дугорочну процедуру. У оквиру овог дела биће приказани најважнији документи који регулишу питања из области азила у Европској унији.

Први кораци код формирања система азила у ЕУ почињу 1985. године, када је дошло до потписивања Шенгенског споразума од стране пет држава (Немачка, Француска, Холандија, Белига и Луксембург).¹¹⁸ Овим документом дошло је до укидања

¹¹⁵Крстић, И., Давинић, М. (2013). нав. дело, стр. 187.

¹¹⁶Исто, стр. 188.

¹¹⁷Исто.

¹¹⁸European Union, The Schengen acquis - Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders, *Official Journal L*, 239.

граница између ових земаља. Надаље, Конвенцијом из 1990. године посвећено је цело поглавље решавању питања азила у односима међу овим државама.¹¹⁹

Значајан корак ка путу европских интеграција начињен је децембра 1991. године, на састанку Европског савета, у Мастрихту. На овом састанку, дошло је до усвајања и одобравања Уговора о Европској унији (енгл. *The treaty of European Union*) који је потписан 7. фебруара 1992. године. Након што је уговор ратификован од стране 12 националних парламената држава чланица, ступио је на снагу 1. новембра 1993. године. Овим чином, Европска економска заједница постаја Европска унија.¹²⁰

Према основним одредбама овог Уговора, успостављена је структура Европске уније (ЕУ), која се заснивала на три стуба: I – економска заједница; II – заједничка спољна и безбедносна политика и III – сарадња у области правосуђа и унутрашњих послова.¹²¹

Уговором из Мастрихта уведене су и следеће промене:¹²²

- Европска економска заједница је доживела трансформацију у Европску заједницу, којој су додате нове надлежности у економској и монетарној области;
- уведена је новина у процесу одлучивања, у којем је Европском парламенту придружен и Савет у вршењу законодавне власти;
- заједничкој спољној и безбедносној политици придружена су и питања одбране која до тада нису била у надлежности европских интеграција;
- Унија је добила могућност регулисања питања азила, миграције и сарадње између полицијских снага;
- уведен је механизам различитих интеграционих нивоа;
- уговором је успостављена јединствена процедура пријема у Европску унију.

Заједнички циљеви дефинисани у Уговору о Европској унији су: 1) промовисање привредног и друштвеног развоја са високом стопом запослености, 2) постизање равнотежног и одрживог развоја без унутрашњих граница на територији Европске уније, 3) стварање монетарне уније са јединственом валутом, 4) јачање заштите права и

¹¹⁹European Union, Convention Implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic, on the Gradual Abolition of Checks at their Common Borders, *Official Journal L*, 239.

¹²⁰Помбић, И. Ј. (2010). *Европска унија: прошлост, садашњост, будућност*. Сарајево: Friedrich-Ebert-Stiftung, стр. 79-80.

¹²¹Исто, стр. 80.

¹²²Исто.

интереса свих држављана чланица држава Европске уније, 5) спровођење заједничке спољне и безбедносне политике, 6) развој Уније на принципима слободе, сигурности и правде.¹²³

У оквиру трећег стуба била су обухваћена и питања азила, која су сад била област за решавање од заједничког интереса држава чланица. У оквиру Декларације о азилу, која је била усвојена уз Уговор, наглашено је да ће Савет Европе преузети потребне активности у сврху решавања појединих питања из ове области.¹²⁴

Надаље, треба напоменути доношење Уговора из Амстердама, који је усвојен је 2. октобра 1997. године, а на снагу је ступио 1. маја 1999. године. Настао је као резултат немогућности успостављања консензуса међу чланицама Европског савета, у вези са питањем решавања, тада актуелне кризе у Југославији. Овај споразум потписан је у сврху креирања ефикасније заједничке спољне и безбедносне политике, која ће допринети већој иницијативи и улози ЕУ у оквиру међународних политичких питања.¹²⁵

Као најбитније одредбе овог Уговора, могу се издвојити:¹²⁶

- јачање улоге и иницијативе европског парламента,
- увођење промене која омогућава да ЕУ суспендује поједине чланице из процес доношења одлука,
- пренос једног дела одредби у вези са области правосуђа и унутрашњих послова, са трећег на први стуб институционалне политике ЕУ,
- имплементирање Шенгенског споразума у Уговор,
- промена одредби које се односе на заједничку спољну и безбедносну политику,
- имплементирање социјалног протокола у Уговор,
- иницијатива за већу запосленост.

Ове одредбе имале су великог значаја за развој и унапређење сарадње земаља чланица у области правосуђа и унутрашњих послова, у оквиру којих су значајније обухваћена питања азила, имиграције, преласка граница и сл. Уговором је ЕУ дефинисана као област слободе, правде и сигурности. Такође, сматра се да је овим Уговором дошло до прекретнице у развоју заједничке политике азила међу чланицама

¹²³Исто.

¹²⁴Крстић, И., Давинић, М. (2013). нав. дело, стр. 215.

¹²⁵Илић-Гасми, Г. (2008).нав. дело, стр. 271.

¹²⁶Џомбић, И. Ј. (2010). нав. дело, стр. 82.

ЕУ. У Уговор је унета у глава IV која је носила назив „Визе, азил, имиграција и друге политике које се односе на слободно кретање појединаца“.¹²⁷

Након тога, у наредних пет година, Савет Европе усвојио је и Конвенцију о статусу избеглица 1951. године, као и Протокол из 1967. године, којим битније решавања питања и права азила. На тај начин, првобитно су уређени правци развоја заједничке политике азила међу државама чланицама.¹²⁸

Исто тако, надаље је потребно поменути Уговор из Нице који је одобрен на састанку Савета Европе, 11. децембра 2000. године, док је до потписивања истог дошло 26. фебруара, 2001. године. Овај Уговор довео је до већих институционалних промена у оквиру ЕУ, које су омогућиле стандардизацију начина за приступање Унији, током прве деценије 21. века.¹²⁹

Како наводи Џомбић (2010), основни циљеви уговора потписаног у Ници, били су:¹³⁰

- 1) нова расподела броја представника држава чланица у институцијама и органима Европске уније,
- 2) институционално уређење Европске уније,
- 3) повећање овлашћења председника Европске комисије,
- 4) увођење процеса претходног обавештења, које се примењује у случају да су утврђена кршења основних права у некој држави чланици,
- 5) предвиђено је да се одлуке Савета доносе квалификованом већином, а не једногласно.

У члану 18 овог Уговора, наведено је да се право на азил гарантује према одредбама Конвенције о статусу избеглица из 1951. године, као и према одредбама Протокола из 1967. године. Овим одредбама, забрањено је свако колективно протеривање лица, а у случају протеривања појединца, исти не може бити послат у земљу у којој постоји опасност да ће бити осуђен на смрт или бити предмет тортуре и нечасног и понижавајућег третирања и поступања према том лицу.¹³¹

¹²⁷Крстић, И., Давинић, М. (2013). нав. дело, стр. 216.

¹²⁸Исто, стр. 217.

¹²⁹Леонард, Д. (2004). *Водич кроз Европску унију*. Београд: Народна књига, стр. 347.

¹³⁰Џомбић, И. Ј. (2010). нав. дело, стр. 83.

¹³¹Крстић, И., Давинић, М. (2013). нав. дело, стр. 219.

Надаље, Лисабонски уговор потписан је 13. децембра 2007. године, а истим су значајно измењени Уговор о Европској унији, као и Уговор о оснивању Европске заједнице. Европска унија какву познајемо данас, заснована је на ова два правноснажна и измењена уговора: Уговор о Европској унији и Уговор о функционисању Европске уније (некадашњи Уговор о оснивању Европске заједнице).¹³²

Овим Уговором дефинисана су правна дејства Повеље ЕУ која се односила на основна права, а која је усвојена 2000. године. Она је као правни акт изједначена са оснивачким уговорима ЕУ, те је као таква добила значајно правно дејство и постала део основног права ЕУ. Уговор потписан у Лисабону допринео је бројним променама у институционалној структури ЕУ.¹³³

Одредбама овог Уговора дошло је до укидање три стуба политике ЕУ, при чему су исти обједињени у јединствену организацију, која је имала различита овлашћења у зависности од области деловања. Лисабонским уговором, Европска унија добија статус правног лица, као и субјекта међународног права.¹³⁴

Треба напоменути и значајне промене у оквиру институционализације ЕУ. Наиме, нарочите промене односиле су се на процес доношења одлука. Долази до повећања легитимитета ЕУ у оквиру демократије, док сам Европски парламент добија значајнија овлашћења и надлежности. Овим Уговором предвиђена су и већа овлашћења парламената националних земаља чланица која се односе на законодавни поступак. Европски савет, према одредбама Уговора донетог у Лисабону, званично добија статус једног од кључних и најзначајнијих органа Уније. Уговор представља значајан документ који има за циљ да обезбеди ефикасније и шире деловање ЕУ у међународним односима.¹³⁵

Конкретне одредбе из области азила садржане су у делу посвећеном контроли граница, азила и миграција, у коме се наводи да Унија треба да развија заједничку политику у оквиру ове области, како би обезбедила заштиту и поштовање права држављанину треће земље и осигурао примену начела забране протеривања.¹³⁶

¹³²European Union (2007). Treaty Of Lisabon: Amending The Treaty On european Union And The Treaty Establishing The European Community. *Official Journal of the European Union*, 50, 306/1.

¹³³Исто.

¹³⁴Исто.

¹³⁵Исто.

¹³⁶ European Union, Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, *Official Journal L*, 326.

На крају, треба напоменути и Европски пакт о миграцијама и азилу који је усвојен 26. септембра 2008. године.¹³⁷ Основне одредбе које су утврђене овим пактом, односе се на следеће: организовање легалних миграција на начин који узима у обзир приоритет, потребе и могућности сваке државе; контрола нелегалних миграција, на начин да се омогући враћање нелегалних миграната у земљу порекла или земљу транзита; обезбеђивање ефикасније контроле граница; изградња европског система азила; формирање сарадње са земљама порекла и транзита.¹³⁸

4.2. Секундарни правни акти из области решавања питања азила

Секундарно законодавство ЕУ чине они правни акти (уредбе, одлуке и директиве) који су донети од стране органа Европске уније. У наставку текста биће анализирани најбитнији правни акти из области азила у оквиру секундарног законодавства ЕУ.

Пре свега, овде је потребно напоменути Даблинску уредбу, којом је првобитно утврђена држава чланица која је одговорна за решавање захтева о азилу који је поднет на територији ЕУ. Тзс. Даблинска конвенција или Уредба Даблин I потписана је у Даблину у Ирској 15. јуна 1990. године, а први пут је ступила на снагу 1. септембра 1997. године.¹³⁹ Најзначајнија одредба ове Конвенције јесте она по којој се одређује држава чланица која је одговорна за разматрање захтева о азилу као она држава преко које је тражилац азила ушао у простор ЕУ.¹⁴⁰

Надаље, Уредбом Даблин II која је усвојена 2003. године, а заменила је Даблинску конвенцију, наводи критеријуме и механизме за одређивање државе која ће бити надлежна за разматрање захтева о азилу који подноси држављанин треће земље у некој од земаља ЕУ. Ипак, наведено је да свака држава може разматрати овај захтев, чак и онда када то није у њеној одговорности према критеријумима. Тада она постаје одговорна и преузима обавезе које произилазе из тога. То значи да ова Уредба уводи

¹³⁷European Union, European Pact on Immigration and Asylum of 24 September 2008.

¹³⁸Исто.

¹³⁹European Union, Convention determining the State responsible for examining applications for asylum lodged in one of the Member States of the European Communities - Dublin Convention, *Official Journal C*, 254.

¹⁴⁰Крстић, И., Давинић, М. (2013). нав. дело, стр. 238.

јединствен систем решавања питања и захтева азила држављанина трећих земаља, тиме да само једна држава чланица разматра захтев о азилу.¹⁴¹

Битан документ представља и Уредба Савета Европе под бројем 2725/2000 која се односи на оснивање система Еуроџак. Овај систем основан је у сврху примене одредби Дабилнске уредбе, те као такав представља систем узимања отисака прстију у сврху доказивања идентитета подносиоца захтева за азил.¹⁴²

У оквиру битних правних аката издваја се и Директива Савета Европе бр. 2001/55/ЕЗ о привременој заштити, која треба да утиче на решавање све већег броја случајева оних лица који пристижу у Европу, а нису у могућности да се врате у своју земљу. Из тог разлога, овом Директивом, успостављени су програми за решавање овог питања и обезбеђење заштите ових лица. Овде су детаљно регулисане обавезе држава чланица према овим особама, као и критеријуми за доделу привремене заштите. Привремена заштита траје годину дана.¹⁴³

Исто тако, битно је поменути и Директиву Савета Европе о условима пријема, која дефинише минилане стандарде који су неопходни за прихватање тражилаца азила, а на начин да омогућавају достојанствен живот и услове који се могу поредити са оним у државама чланицама. Одредбе ове Директиве примењују се на све држављане трећих земаља, као и особе без држављанства, који предају захтев за азил.¹⁴⁴

Директива о квалификацији донета од стране Савета Европе, има за циљ да постави стандарде за квалификацију држављана трећих земаља или лица без држављанства задобијање међународне заштите, за јединствени статус избеглица или

¹⁴¹European Union, Council Regulation (EC) No. 343/2003 of 18 February 2003 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an asylum application lodged in one of the Member States by a third-country national. *Official Journal L*, 50/1.

¹⁴²European Union, Regulation No 603/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast). *Official Journal L*, 180.

¹⁴³European Union, Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof, *Official Journal L*, 212.

¹⁴⁴European Union, Council Directive 2003/9/EC of 27 January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylum seekers, *Official Journal L*, 31.

лица која испуњавају услове за супсидијарну заштиту, као и за садржај одобрене заштите.¹⁴⁵

Надаље, за тражиоце азила битна је и Директива под бројем 2005/85/ЕЗ која се односи на поступке азила. Овај документ донет је у сврху успостављања минималних стандарда који су потребни за давање и укидање статуса избеглице у државама чланицама Европске уније.¹⁴⁶

Овај документ има за сврху да пружи помоћ у ограничавању секундарних кретања лица која траже азил, те спречи њихово кретање из једне у другу земљу. Одредбе ове Директиве примењују се на све захтеве за азил, као и на укидање статуса избеглице. Подносиоцима захтева је дозвољено да остану на територији одређене земље све док одлука не буде донета, али то не представља право на дозволу боравка. Разматрање захтева треба да буде објективно, непристрасно и правично.

Наведени правни извори представљају првобитну фазу развоја секундарног система азила у Европи, али су исти захтевали додатне уређења и преформулацију, те је из тог разлога уследила наредна фаза развоја нових директива, одлука и уредби.

Овде треба напоменути Директиву 2011/95/ЕЗ Европског парламента и Савета Европе о квалификацији. Сврха ове Директиве је заједничка политика азила, укључујући и заједнички европски систем азила, као део циљева Европске уније који улазе у поље слободе, безбедности и правде отворен свима који су под легалним околностима принуђени да траже заштиту од Уније. Стога, 13. децембра 2011. године Европски парламент и Савет Европе доносе Директиву 2011/95/EU којом се одређују стандарди квалификације држављана трећих држава или лица без држављанства као корисника међународне заштите у јединственом избегличком статусу или статусу лица погодних за супсидијарну заштиту, као и садржај гарантоване заштите. Сврха ове Директиве је одређивање јединствених стандарда према којима државе чланице Уније дају заштитне статусе лицима без држављанства и држављанима трећих држава. Обавезе из ове Директиве преносе се на национална законодавства држава чланица

¹⁴⁵European Union, Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted, *Official Journal L*, 304.

¹⁴⁶European Union, Council Directive 2005/85/EC of 1 December 2005 on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing refugee status, *Official Journal L*, 326.

чиме се ограничавају и мењају одредбе Директиве 2004/83/ЕС, али само оне одредбе које представљају суштинску промену у односу на Директиву 2011/95/EU.¹⁴⁷

Исто тако, новонастала Уредба број 604/2013 Европског парламента и Савета Европе, која замењује Уредбу Савета бр. 343/2003 (Уредба Даблин II), утврђује критеријуме и механизме за одређивање државе чланице одговорне за разматрање захтева за азил, односно међународну заштиту који је у једној од држава чланица поднео држављанин треће земље или особа без држављанства.¹⁴⁸

Уредба Даблин III одређује државу ЕУ-а која је одговорна за разматрање захтева за азил. Подносиоцима захтева осигурава бољу заштиту док њихов статус није утврђен. Такође успоставља нови систем за рано откривање проблема у националним системима азила или прихвата и решавање њихових узрока пре него што се развију у кризе великих размера.¹⁴⁹

Уредба садржи више заштитних гаранција а за подносиоце захтева, као што су: право на информације; интервју са особом која аплицира за азил; веће гаранције за малолетна лица, стављајући најбољи интерес детета на прво место током поступка одлучивања; повећана заштита деце подносиоца захтева, чланова породице, издржаваних лица и родбине; могућност бесплатне правне помоћи на захтев; право на жалбу против одлуке о трансферу у другу државу ЕУ, укључујући и могућност одлагања.¹⁵⁰

Исто тако, Уредба бр. 603/2012 Европског парламента и Савета Европе о оснивању система Еуроцак (II) односи се на доношење иновација у овом систему, у циљу смањења кашњења појединих земаља у трансферу отисака прстију, како би се сами захтеви за азил могли ефикасније решавати. У том смислу, ова Уредба предвиђа

¹⁴⁷European Union, Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast), *Official Journal L*, 337.

¹⁴⁸European Union, Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast), *Official Journal L*, 180.

¹⁴⁹Исто.

¹⁵⁰Исто.

нове рокове за слање отисака, као и потпуну усклађеност са уредбама и директивама из области азила које су донете од успостављања овог система.¹⁵¹

Битно је напоменути и још једну донету Директиву бр. 2013/33/ЕУ од стране Европског парламента и Савета Европе, а која се односи на услове пријема (II). Као основни разлог за доношење ове директиве, наводи се различита пракса земаља чланица која је обухватала различите услове пријема подносилаца захтева за азил. У том смислу, овом Директивом тежи да се обезбеде квалитетнији и једнаки услови на територији свих држава чланица ЕУ.¹⁵²

На крају, треба још напоменути и Директиву 2013/32/ЕУ о поступцима азила, која је донета од стране Европског парламента и Савета Европе, а која има за циљ регулисање поступака азила, те могући компромис у датим околностима. Ова Директива има за циљ отклањања појединих недостатака претходне директиве, како би се увео концизнији систем са прецизним правилима у области азила. Овом Директивом одређене су јасније и квалитетније смернице у вези са подношењем захтева за азил, те сваки подносилац овог захтева може да то учини ефикасно и лако. Поступци решавања захтева за азил треба да буду ефикасни и брзи, а целокупна процедура не треба да траје дуже од шест месеци.¹⁵³

Такође, овом Директивом предвиђена је и посебна помоћ за сва лица којима је иста потребна, као што су старије особе, лица са инвалидитетом, болесна лица и сл., која добијају посебну подршку у оваквим ситуацијама, као и довољно времена да објасне своје тврдње.

Осим тога, Уредбом је државама чланицама омогућено и да спрече злоупотребу права на азил, нарочито када се захтев понавља од стране истог лица. Уколико сам захтев не буде имао нове чињенице и доказе, органи ће исти одбацити. На тај начин,

¹⁵¹European Union, Regulation (EU) No 603/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the establishment of 'Eurodac' for the comparison of fingerprints for the effective application of Regulation (EU) No 604/2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person and on requests for the comparison with Eurodac data by Member States' law enforcement authorities and Europol for law enforcement purposes, and amending Regulation (EU) No 1077/2011 establishing a European Agency for the operational management of large-scale IT systems in the area of freedom, security and justice (recast), *Official Journal L*, 180.

¹⁵²European Union, Directive 2013/33/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 laying down standards for the reception of applicants for international protection (recast), *Official Journal L*, 180.

¹⁵³European Union, Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection (recast), *Official Journal L*, 180.

овом Уредбом, требало би да се допринесе заштити права тражилаза азила, али и спрече злоупотребе тих права.¹⁵⁴

V ПРАВО НА АЗИЛ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

1. Систем азила у Републици Србији: историјски преглед

Што се тиче наше земље, право на азил први пут је дефинисано Уставом СФРЈ из 1974. године чланом 202, да би се поново појавило у Уставу СРЈ из 1992. чл. 66, Уставу Републике Србије из 1990. чл. 50.¹⁵⁵ Државна заједница Србије и Црне Горе приступила је Конвенцији и Протоколу¹⁵⁶2001. године, а „Повељом о људским и мањинским правима и грађанским слободама“ из 2003. уведено је и право на уточиште.

Први закон о азилу донет је 2005. године и био је на снази до 01.04.2008, када је на снагу ступио Закон о азилу Републике Србије.¹⁵⁷ Ситуација је била таква да до доношења овог Закона, азилантима није постојала могућност да особа затражи азилну заштиту у Србији услед недостатка процедуралних уредби. Пријаве за азил примала је канцеларија UNHCR у Београду, тако да би у случају позитивног исхода UNHCR налазио другу сигурну земљу боравка и организовао пресељење, а у случају негативног

¹⁵⁴Исто.

¹⁵⁵ Кнежић, Б. (2012). *Малолетни азиланти у Србији*. Европске интеграције и међународнакривичноправна сарадња, Београд, стр. 216.

¹⁵⁶Међународни уговори и други споразуми, Службени лист СФРЈ, бр. 15/67.

¹⁵⁷Закон о азилу, Службени гласник РС, бр. 109/2007.

лице би морало да напусти територију Републике Србије. Тренутно важећи Закон о азилу и привременој заштити усвојен је 26. марта 2018. године.¹⁵⁸

Да би ефикасно могла да делује у области миграција и азила, неопходно је да Република Србија усклади своја национална законодавства са директивама и законодавством ЕУ из ових области. Треба напоменути да су у јулу 2016. године, отворени преговори са ЕУ, који су подарзумевали миграције и азил. Да би испунила стандарде Европске уније, од Србије се тражило да спроведе додатне реформе миграционе и азилне политике и да повећа своје пријемне капацитете.¹⁵⁹

Када посматрамо историју развоја законодавства Србије у области азила и миграција, треба кренути још од Социјалистичке Федеративне Републике Југославије (СФРЈ), у којој никада није била правно регулисана и прописана процедура за добијање азила, иако је СФРЈ била потписница Женевске конвенције о статусу избеглица из 1951. и Протокола из 1967. године. Од тренутка када је број тражилаца азила постао превелики за овакав систем, крајем 1970-их година, у Југославији је отворена канцеларија Уједињених нација, која је све до 2008. године додељивала статус избеглице, и то на основу међународних правних аката.

Након распада Југославије, дошло је до пораста броја избеглица из бивших југословенских држава, што је додатно утицало на потребе за регулисањем ове области. Велики број избеглица дошло је на територију Србије. Током последње деценије 20. века, на територији наше земље владао је специфичан избеглички систем, кога су карактерисале две чињенице. Прва, да је избегличка популација била национално хомогена и цео процес је означен као „повратак” прекограничне дијаспоре у земљу матицу. Друга, да се радило о хуманитарној катастрофи, где је у посебном Закону о избеглицама из 1992. године акценат стављен пре свега на хуманитарну подршку, а не на утврђивање њиховог статуса, права или обавеза.¹⁶⁰

Закон о азилу ступио је на снагу 1. априла 2008. године.¹⁶¹ Од овог датума, на територији Србије, започиње функционисање независног и правно регулисаног азилног система. Од доношења тог закона, па све до данас, много ствари се променило. Последње две деценије, на основу статистика о броју тражиоца азила, могу се

¹⁵⁸Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018.

¹⁵⁹Lilyanova, V. (2016). *Serbia's role in dealing with the migration crisis*. European Parliament Think Tank, стр. 1.

¹⁶⁰Стојић Митровић, М. (2016). *Необјављени докторски рад: Азил и нерегуларне миграције у Србији на почетку 21. века: културне парадигме*. Београд: Филозофски факултет, стр. 41.

¹⁶¹Закон о азилу, Службени гласник РС, бр. 109/2007.

издвојити четири таласа миграната на простору Републике Србије. Први обухвата период од 2008. до 2013. године, када је број захтева за азил био релативно скроман са тенденцијом благог раста, други обухвата 2014. и почетак 2015. године када је број захтева скочио преко три пута у односу на претходни период. Трећи се, пак, временски протеже од средине 2015. до марта 2016. године, а обухвата оно што се назива избегличком или „мигрантском” кризом током које је незапамћено велики број људи прешао преко територије Србије, надајући се да ће успети да уђу у Европску унију. Након што је затворена тзв. „Балканска рута“, настао је нови талас, који је карактеристичан по томе што мигранти проналазе нове алтернативне путеве уласка у земље, задржавање људи на територији Србије, па је и сам проценат миграната повећан. Последице тога су и повећан број оних који улазе у процедуру за азил, како би свој законски боравак продужили на територији наше земље.¹⁶²

Без обзира на све, Србија и даље остаје транзитна земља, где мигранти проводе просечно два дана.¹⁶³

2. Институт азила у праву Републике Србије

2.1. Појам и карактеристике азила у праву Републике Србије

Од посебног значаја за заштиту људских права миграната у Републици Србији јесте обим, могућност и дometи примене института азила (уточишта). Азил је према члану 2. Закона о азилу и привременој заштити¹⁶⁴ право на боравак и заштиту странца коме је на основу одлуке надлежног органа који је одлучивао о његовом захтеву за азил у Републици Србији одобрено уточиште или други облик заштите.

Под избеглицом се подразумева странац или лице које нема држављанство, али због своје расе, прогона, вере, пола, језика, националности и др., који се због страха од прогона или друге врсте страна, не налази у својој матичној земљи, или није у могућности и не жели да се стави под заштиту те земље.¹⁶⁵

¹⁶² Број изражених намера за тражење азила по годинама износио је: 2008 – 77, 2009 – 275, 2010 – 522, 2011 – 3132, 2012 – 2723, 2013 – 5066, 2014 – 16.490, 2015 – 577.995 (Право на азил у Републици Србији 2015: 38), а до 1. октобра 2016 – 8.954 (Периодични извештај за јул–септембар 2016. Право на азил у Републици Србији: 12).

¹⁶³Lilyanova, V. (2016). нав. дело, стр. 2.

¹⁶⁴Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 2.

¹⁶⁵Таховић, Ј. (1961).*Кривично право*. Општи део. Београд: Савремена администрација, стр. 163.

Право на азил обухвата право на боравак и заштиту које се даје лицу, странцу, на територији Републике Србије, након што надлежни органи утврде да лице страхује за живот или од прогона у земљи порекла или дотадашњег боравишта.¹⁶⁶

Чланом 6. Закона о азилу и привременој заштити, утврђено је да „ниједно лице не сме бити протерано или враћено на територију где би његов живот или слобода били угрожени због његове расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности, припадности одређеној друштвеној групи или политичког уверења.“¹⁶⁷ Надаље, на ову заштиту нема право лице за које се основано може сматрати да угрожава безбедност државе или које је правноснажном пресудом осуђено за кривично дело за које сепрема домаћем законодавству може изрећи казна затвора од пет година или тежаказна због чега представља опасност за јавни поредак.¹⁶⁸

Треба напоменути и Закон о управљању миграцијама¹⁶⁹, као један од битних за спровођење института права на азил. Осим тога, правни документи чијим одредбама је, такође, уређена ова област, у домаћем законодавству су Закон о странцима¹⁷⁰ и Закон о граничној контроли¹⁷¹.

Лице које добије азил не може бити кривично гоњено од стране државе која му је тај азил доделила, нити се може изручити некој другој држави.¹⁷² Азил се и даје за кривична дела за која се не врши екстрадиција (уговорна или законска). Оправдан страх од прогона или стварни ризик од трпљења озбиљне неправде може се заснивати на: а) догађајима који су се десили након што је тражилац азила напустио државу порекла или уобичајеног боравишта или б) активностима тражиоца азила након што је напустио државу порекла када се утврди да је он и даље наставио да изражава своја уверења или оријентацију коју је и раније имао.

Према Закону, члан 33, право на азил није омогућено оним странцима, за које се сматра да су починили:¹⁷³

¹⁶⁶Јовашевић, Д. (2018). *Кривично право*. Општи део. Београд: Досије студио, стр. 70-71.

¹⁶⁷Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 6, став 1.

¹⁶⁸Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 6, став 2 и 3.

¹⁶⁹Закон о управљању миграцијама Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 107/2012.

¹⁷⁰Закон о странцима, Службени гласник РС, бр. 24/2018 и 31/2019.

¹⁷¹Закон о граничној контроли, Службени гласник РС, бр. 24/2018.

¹⁷²Чејовић, Б. (2002). *Кривично право*. Општи део. Београд: Службени лист, стр. 232.

¹⁷³Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 33.

- 1) злочин против мира, ратни злочин или злочин против човечности, у складу са одредбама садржаним у међународним конвенцијама донетим у циљу спречавања таквих злочина;
- 2) тешко кривично дело које није политичког карактера, које је почињено изван територије Републике Србије пре него што је тражилац ушао на територију Републике Србије;
- 3) дела супротна циљевима и принципима Уједињених нација, како је истакнуто у Преамбули и чл. 1. и 2. Повеље Уједињених нација.

Надаље се дефинише и да „право на уточиште се неће одобрити тражиоцу који представља опасност по националну безбедност и јавни поредак Републике Србије. Право на уточиште се неће одобрити тражиоцу који већ има одобрен боравак у држави која му на основу тог боравка признаје иста права и обавезе као држављанима те државе. Право на уточиште се неће одобрити тражиоцу који ужива заштиту или прима помоћ неког органа или агенције Уједињених нација, осим УНХЦР-а.“¹⁷⁴

У оквиру истог члана 33, Закон о азилу и привременој заштити, наговештено је и то да уколико заштита и помоћ дефинисани у ставу 4, овог члана, престану из неког разлога на који тражилац азила није имао утицаја, а његов коначан положај није у потпуности решен у складу са резолуцијама УН, тражиоцу азила се одобрава право на азил.¹⁷⁵

2.2. Услови за азил

Према Закону о азилу и привременој заштити, а у оквиру члана 24, чији је назив „Право на уточиште“, садржано је да се „право на уточиште, односно статус избеглице одобрава се тражиоцу који се налази изван државе свог порекла или државе уобичајеног боравишта, а оправдано страхује од прогона због своје расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности, припадности одређеној друштвеној групи или политичког уверења, а због чега не може или не жели да прихвати заштиту те државе“.¹⁷⁶

¹⁷⁴Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 33, став 2, 3 и 4.

¹⁷⁵Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 33, став 5.

¹⁷⁶Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 24.

Супсидијарна заштита странаца дефинисана је чланом 25, Закона о азилу и привременој заштити, који наговештава да се иста одобрава лицу које не испуњава услове за одобрење права на уточиште ако постоје оправдани разлози који указују да ће се повратком у државу порекла или државу уобичајеног боравишта суочити са стварним ризиком од трпљења озбиљне неправде и који није у могућности или због таквог ризика не жели да прихвати заштиту те државе.¹⁷⁷ Као озбиљна неправда сматра се претња смртном казном или погубљењем, мучењем, нечовечним или понижавајућим поступањем или кажњавањем, као и озбиљна индивидуална претња по живот изазвана насиљем општих размера у ситуацијама међународног или унутрашњег оружаног сукоба.¹⁷⁸

Како би страно лице на територији Републике Србије могло да добије азил, потребно је да надлежни органи утврде разлоге његовог прогона из земље порекла. Овај прогон односи се на ситуације које су дефинисане чланом 26 Закона о азилу и привременој заштити у оквиру кога се наводи да се прогон може односити на следеће:¹⁷⁹

- 1) „раса се односи на боју коже, порекло и припадност одређеној етничкој групи;
- 2) вероисповест се односи на верска и атеистичка уверења, учествовање или неучествовање у приватним или јавним формалним верским обредима, самостално или у заједници с другима, друге верске обреде или изражавање вере, као и облике личног или заједничког понашања који се заснивају на верском уверењу или из њега произлазе;
- 3) национална припадност се односи на припадност групи која је одређена по свом културном, етничком или језичком идентитету, заједничком географском или политичком пореклу или односом са становништвом неке друге државе, а може обухватити и држављанство;
- 4) политичко уверење се односи на мишљење, став или уверење о стварима повезаним с могућим починиоцима прогона из члана 29. овог закона, као и њиховим политикама или методама, без обзира на то да ли је тражилац поступао по том мишљењу, ставу или уверењу;

¹⁷⁷Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 25.

¹⁷⁸ Берковић, С. (1991). *Екстериторијални азил*. Југословенска ревија за криминологију и кривично право, 3, стр. 197-202.

¹⁷⁹Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 26, став 1.

- 5) одређена друштвена група односи се на друштвене групе чији чланови имају заједничке урођене особине или заједничко порекло, које се не могу изменити, или имају заједничке карактеристике или уверења која су у тој мери значајна за њихов идентитет или свест да се та лица не смеју присилити да их се одрекну, при чему та група има посебан идентитет у држави порекла јер се сматра другачијом од друштва које је окружује.“

Зависно од околности, одређена друштвена група може означавати и групу која се заснива на заједничким карактеристикама пола, рода, родног идентитета и сексуалног опредељења. Приликом процене да ли постоји оправдан страх од прогона, није важно да ли тражилац заиста поседује расне, родне, верске, националне, друштвене или политичке карактеристике или карактеристике у погледу језика или родног идентитета које су разлог за прогон ако му извршилац прогона приписује такве карактеристике.¹⁸⁰

„Оправдани страх од прогона“ одређује члан 27. Тај се страх или стварни ризик од трпљења озбиљне неправде може се заснивати на:¹⁸¹

- 1) догађајима који су се десили након што је тражилац напустио државу порекла или уобичајеног боравишта или
- 2) активностима тражиоца након што је напустио државу порекла или уобичајеног боравишта, нарочито када се утврди да је тражилац наставио да изражава своја уверења или оријентацију коју је имао у држави порекла или уобичајеног боравишта.

Ако тражилац поднесе накнадни захтев за азил, битне чињенице и докази настали након правноснажности одлуке, а који се односе на утврђивање испуњености услова за одобрење права на азил, не могу се заснивати искључиво на околностима које је тражилац проузроковао личним поступањем како би испунио услове за одобрење правана азил.

Дела која се сматрају прогоном у складу са чланом 28. на основу чега се утврђује оправданост захтева за давање азила морају бити: 1) довољно озбиљна по својој природи или понављању да представљају озбиљно кршење основних људских права, нарочито права која не могу бити ограничена према Европској конвенцији за

¹⁸⁰Дреновац, Н. (1980). *Азил*. Нови Сад: Дневник, стр. 117-121.

¹⁸¹Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 27.

заштиту људских права и основних слобода или 2) скуп различитих мера, укључујући кршење људских права, које су довољно озбиљне да могу утицати на појединца на сличан начин као и наведена дела.¹⁸²

Као ова дела прогона нарочито се сматрају: 1) физичко или психичко насиље, укључујући сексуално и родно засновано насиље, 2) законске, административне, полицијске или судске мере које су дискриминишуће или које се примењују на дискриминишући начин, 3) судски поступак или кажњавање које је несразмерно или дискриминишуће, 4) ускраћивање судске заштите услед чега се изричу несразмерне и дискриминишуће казне, 5) судски поступак или кажњавање због одбијања да се обавља војна обавеза приликом сукоба, када би обављање војне обавезе укључивало кривична дела или радње које су наведене као разлози за ускраћивање права на азил и б) дела која су по својој природи специфично везана за пол или децу.¹⁸³

Како смо претходно већ навели, право на уточиште неће се одобрити тражиоцу азила, уколико је починио неко кривично дело дефинисано у оквиру члана 33, али и тражиоцу који: а) представља опасност по националну безбедност и јавни поредак Републике Србије, б) већ има одобрен бораваку држави која му на основу тог боравка признаје иста права и обавезе као држављанима те државе и ц) ужива заштиту или прима помоћ неког органа или агенције Уједињених нација, осим UNHCR.

3. Кривично-правна заштита азила

У оквиру главе 31, Кривичног законика Републике Србије¹⁸⁴ (КЗ), предвиђене су специфичне кривичноправне мере заштите за држављане Србије од злоупотребе права на азил. Ова заштита омогућена је прописивањем кривичне одговорности и казни за кривично дело које носи назив „Омогућавање злоупотребе остваривања права азила у иностраној држави“. Ово кривично дело дефинисано је одредбама члана 350а Кривичног законика, а одређују се два његова облика, основни и тежи облик.

У наставку биће приказане одредбе и казне за оба ова облика кривичног дела.

¹⁸²Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018, члан 28.

¹⁸³Бараковић, М. (1972). *Азил*. Сарајево: Свјетлост, стр. 187-192.

¹⁸⁴Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009.

3.1. Основни облици кривичног дела

Основни облик кривичног дела „Омогућавање злоупотребе остваривања права азила у страниј држави“ чини појединац који има намеру да себи или неком другом лицу стекне одређену корист, врши или организује транспорт, пребацивање, прихват, смештај, скривање или на други начин омогућава да држављанин Србије лажним приказивањем угрожености његових људских права и слобода, у страниј држави затражи азил.¹⁸⁵

Објект заштите је законитост одобравања азила домаћем држављанину у иностранству, док је објект радње држављанин Републике Србије. Радња извршења дела је одређена са три алтернативно предвиђене делатности. То су: а) вршење транспорта, пребацивања, прихвата, смештаја и скривања домаћег држављанина, б) организовање транспорта, пребацивања, прихвата, смештаја и скривања домаћег држављанина и ц) омогућавање домаћем држављанину да затражи азил у страниј држави на други начин или лажним приказивањем угрожености људских права и слобода.¹⁸⁶

Постоје три начина предузимања радње извршења овог кривичног дела, те постоје три начина испољавања основног облика овог кривичног дела. Први начин испољавања је вршење транспорта, пребацивања, прихвата, смештаја и скривања домаћег држављанина. Ово обухвата различите делатности, непосредног или посредног учешћа учиниоца у: а) транспорту, б) пребацивању, ц) прихвату, д) смештају и е) скривању домаћег држављанина како би у иностранству затражио азил противно постојећим прописима, дакле на противправан начин, што мора бити познато учиниоцу дела.¹⁸⁷

Други начин извршења радње овог кривичног дела испољава се у виду њиховог организовања, заједничког, скупног учешћа у организовању, руковођењу, координирању истим или различитим делатностима које су управљене на омогућавање домаћем држављанину да у иностранству затражи азил. Организовање се састоји у проналажењу, анимирању, навођењу других лица да предузму одређену делатност – тражење, на противправан начин, азила у иностранству.

¹⁸⁵Јовашевић, Д. (2007). *Кривични законик Републике Србије*. Београд: Службени лист, стр. 56.

¹⁸⁶Петровић, Б., Јовашевић, Д. (2005). *Кривично право 2*. Сарајево: Правни факултет, стр. 212-213.

¹⁸⁷Петровић, Б., Јовашевић, Д., Ферхатовић, А. (2016). *Кривично право 1*. Сарајево: Правни факултет, стр. 312-313.

Транспорт је делатност превоза домаћег држављанина било којим превозним средством у ваздушном, воденом или сувоземном (копненом) саобраћају, било на територији Републике Србије, било у иностранству.

Пребацивање је упућивање илегалним каналима преко државне границе домаћег држављанина из Републике Србије у иностранство или из једне у другу страну државу.

Прихватање је пријем домаћег држављанина у државину (непосредну или посредну) које се налази у фактичкој, физичкој власти учиниоца дела.

Смештај је пружање гостопримства домаћег држављанина у нашој или иностраној држави за одређено, краће или дуже време.

Скривање је склањање домаћег држављанина са места на коме се до тада легално налазио на неко друго скривено, најчешће непознато место, место које није познато надлежним државним органима.

Трећи вид испољавања радње извршења овог кривичног дела јесте радња помагања која у овом случају не представља радњу саучесништва, већ је због високо испољеног степена друштвене опасности и тежине добила карактер самосталне радње извршења.¹⁸⁸

То је стварање услова и претпоставки, олакшавање домаћем држављанину да затражи азил у иностраној држави. Ова се радња извршења предузима на два законом алтернативно предвиђена начина. То су: а) лажно приказивање – стварање погрешне, непотпуне представе, заблуде о стању (постојању или увећању) угрожености људских права и слобода домаћег држављанина и б) на други сличан начин. Дело у овом облику је свршено самим моментом предузимања радње помагања у виду омогућавања без обзира да ли је услед ње држављанин Србије у иностранству затражио азил или није.

За постојање дела је потребно да се радња извршења у било ком облику испољавања предузме: а) у одређеној намери, б) на одређеном месту, ц) према одређеном пасивном субјекту и д) у одређеном циљу.

Радња извршења кривичног дела из члана 350а. КЗ се предузима у одређеној намери. То је намера учиниоца да на овај начин себи или другом прибави какву корист. Ова намера, као субјективни елеменат, мора да постоји на страни учиниоца у време

¹⁸⁸Миловановић, Р. (1995). О злоупотреби права на екстериторијални азил и о протеривању странца. *Међународна политика*, 1029, 9-13.

предузимања радње извршења. Ова намера потиче учиниоца, изазива његову одлуку да изврши кривично дело, без обзира да ли је ова намера у конкретном случају и остварена. Њено постојање утиче на облик кривице учиниоца са којим предузима радњу извршења, а то је директан умишљај. Намера учиниоца се огледа у жељи, хтењу, вољи на овако предузетом делатношћу за себе или друго физичко или правно лице прибави противправну имовинску, материјалну (или неимовинску) корист.

Други елеменат дела је предузимање радње извршења на одређеном месту – у иностранству, дакле, ван територије Републике Србије (а то је сувоземна територија, водене површине унутар њених граница и ваздушни простор изнад њих). Својство пасивног субјекта је трећи елеменат овог кривичног дела. Наиме, за његово постојање је потребно да се радња извршења предузима у односу на држављанина Србије.

Радња извршења се предузима са одређеним циљем, без обзира да ли је тај циљ у конкретном случају заиста и остварен. Наиме, радњом извршења се омогућава, доприноси домаћем држављанину да у иностраној држави затражи азил, односно поднесе захтев за давање азила, иако за то нису испуњени потребни услови.

Извршилац дела може да буде свако лице, како домаћи, тако и страни држављанин, односно лице без држављанства. У погледу кривице потреба је директан умишљај који карактерише закон прописана намера на страни учиниоца. За основно дело је прописана казна затвора у трајању од три месеца до три године.

Законодавац је изричито прописао да је суд обавезан да уз казну затвора, учиниоцу кривичног дела, изрекне и меру безбедности одузимање предмета из члана 87. КЗ – одузимање предмета, превозних и других средстава која су намењена или употребљена за извршење дела.

С обзиром на висину прописане казне покушај дела није кажњив. Покушај овог кривичног дела постоји у случају умишљајног започињања радње извршења у било ком облику и виду испољавања, без наступања последице.

3.2. Тежи облик кривичног дела

Кривично дело из члана 350а. КЗ има два тежа, квалификована облика испољавања, за која законодавац предвиђа теже казне. Први тежи облик дела, за који је

прописана казна затвора у трајању од шест месеци до пет година, постоји ако је радња извршења у било ком облику и виду испољавања предузета на одређени начин: а) од стране групе - овде је квалификаторна околност групно, заједничко, скупно вршење кривичног дела.

Према члану 112. тачка 22. КЗ групу чини најмање три лица која су повезана ради трајног или повремениог вршења кривичних дела која не мора да има дефинисане улоге својих чланова, континуитет чланства или развијену структуру и б) злоупотребом овлашћења.¹⁸⁹

Злоупотреба овлашћења се састоји у искоришћавању службеног положаја или овлашћења, у прекорачењу службеног положаја или у невршењу службене дужности. То указује да се радња извршења у овом случају предузима од стране службеног или одговорног лица у вршењу службене дужности или јавних овлашћења.

Најтежи облик овог кривичног дела постоји ако је радњу извршења у било ком облику или виду испољавања предузела организована криминална група. У том случају се организатор ће се казнити затвором од једне до осам година. За оба тежа облика кривичног дела из члана 350а. КЗ се поред прописане казне обавезно изриче мера безбедности одузимања предмета - предмета, превозних и других средстава која су намењена или употребљена за њихово извршење.

4. Кључни проблеми у функционисању азилног система у Србији

Функционисање азила на простору Републике Србије могуће је посматрати са три нивоа. Пре свега, први ниво обухвата стратешки и законски оквир, односно процедуре, правила, акте, стратегије, планове, законе, регулативе и друга документа из области миграција и азила. Други ниво је институционални и подразумева институције и надлежне органе који врше имплементацију политика и спровођење стратегија за управљање мигрантима. Последњи, трећи ниво систем азила односи се на реалну праксу и потребе миграната, где би требало вршити идентификацију потреба ових лица, разумети њихове ставове, намере, могућности, жеље и др.

¹⁸⁹Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, члан 112, тачка 22.

Када ја реч о систему азила и миграцијама на простору Србије, извештаји и пракса показују да спроведене политике и планови нису адекватни, те да постоји извесна дисфункционалност овог система. Ови недостаци углавном су проузроковани напетостима између различитих нивоа надлежности и недостатком аутономије на локалном нивоу, али и непостојањем стратешког партнерства, системске комуникације и координације између различитих актера, спорашћу у реаговању институција и неспремношћу државе да се посвети интеграцији већег броја људи.¹⁹⁰

Овакву негативну слику дају и представници невладиних организација и активисти који се баве проблемом азила у Србији. Као основни проблеми у функционисању система азила на територији наше земље, наводе се законске празнине, погрешна примена већ дефинисаних закона и неажурност надлежних органа, као и непотојање плана интеграција. Такође, ако велики проблем јавља се и недостатак капацитет и мањак стручних лица која су запослена у раду са азилантима.

Када је реч о законским регулативама, указује се на постојеће празнине у истим, и лоше дефинисаним правном оквиру из ове области. У погледу имплементације законских решења, односно везе између законског и институционалног нивоа, утврђено је да не постоји адекватно спровођење постојеће регулатива¹⁹¹, почевши од самог поступка обраде захтева за азил, који се у пракси не поштује у потпуности.¹⁹² Осим тога, азилни поступак у Србији предуго траје, а у неким случајевима подразумева и чекање од две године да се добије одлука о добијању азила.¹⁹³

Проблеми у функционисању азилног система могу се видети и на локалном институционалном нивоу. Локалне власти и запослени у надлежним институцијама не само да не учествују у креирању политика које би допринеле бољем функционисању азилног система, већ се и њихови представници неретко и отворено противе постојању азилних центара у њиховој општини. Међутим, и када постоји воља и спремност за спровођење азилних политика, структурне околности и недостатак инфраструктурних капацитета отежа вају квалитетно функционисање система.¹⁹⁴

¹⁹⁰Gojković Turunz, N. (2016). The cooperation between the state institutions and civil society organizations in Serbia in the refugee crisis, in *From Europe to Local: Migrating Solidarity*, eds. Giusto Hedwig and Elsa Laino (Brussels: Foundation for European Progressive Studies): 201–221.

¹⁹¹Lilyanova, V. (2016). нав. дело, стр. 3.

¹⁹²Рудић, М. (2014). *Азил у Србији - проблеми и перспективе*. Додатак недељника Време, бр. 1218, стр. 3.

¹⁹³Gojković Turunz, N. (2016). нав. дело, стр. 202.

¹⁹⁴Исто, стр. 203-204.

Из свега наведеног може се закључити како сви идентификовани проблеми само потврђују перцепцију Србије као транзитне земље међу популацијом тражилаца азила. Треба приметити, међутим, да је заправо реч о зачараном кругу, чијем постојању осим тражилаца азила, којима Србија (тренутно) заиста и није жељена земља дестинације, једнако доприносе актери (и праксе) лоцирани на друга два истраживачка нивоа који су издвојени у овом раду – правно-стратешком и институционалном. Стиче се утисак, како на основу бројних недостатака у поставци и спровођењу азилног система, тако и ана лизирајући изјаве државних званичника и других институционалних актера на националном и локалном нивоу, како је многима од њих и циљ да се одржи (само)позиционирање Србије искључиво као транзитне земље на избегличкој рути.

VI ЗАКЉУЧАК

Проблем избеглица, а самим тим и тражилаца азила, за међународну заједницу је настао после Другог светског рата када је дошло до расељавања милиона лица, те је постало јасно да постоји потреба за стварањем система правне заштите који ће обавезати све земље света да поштују права избеглица и да се посвете пружању заштите, помоћи и бриге за ову посебно осетљиву групу људи.

Владе држава обично гарантују својим грађанима безбедност уз поштовање основних људских права и слобода. Али, када човек постане избеглица, ова сигурност нестаје. Без одређеног правног статуса у земљи уточишта, ова лица би била изложена екстремној експлоатацији и другим облицима злостављања, хапшења и депортације.

Након што је за шездесетак година створен задовољавајући систем међународне заштите избеглица, према новијој пракси, земље се и даље тешко одлучују да повуку своје сопствене интересе онда када доносе одлуку о захтевима за азил, па и даље има случајева да државе одбијају избеглице на граници, депортују их у земље порекла, где се суочавају са директним опасностима по живот, спречавају и отежавају приступ поступку подношења и утврђивања основаности захтева за азил или неоправдано одбијају да им признају статус избеглице у потпуности. Међутим, посматрајући ствар у

целини, не може се тврдити да универзални и регионални међународни инструменти нису испунили своју сврху.

Право на азил (уточиште), као важан део избегличког права, познато је од самог почетка, а темељи се на хуманости и представља конкретизацију принципа хуманости и солидарности. Представља најсвеобухватнију заштиту коју избеглица може да добије у држави. Задатак државе је да обезбеди пружање заштите и помоћи оним лицима која траже и требају такву заштиту како би коначно конкретизовали своје прокламоване међународне напоре да обезбеде заштиту азила и обезбеде њихова основна права и слобода. Упркос неуспеху покушаја да се избеглицама коначно гарантује право на давање азила у међународном праву, азил и даље представља само право државе (али није обавеза) да то одобри и није субјективно право избеглице да то тражи.

Несумњив је значај решавања питања азиланата у нашој земљи. У раду је анализирано стање нашег законодавства и положај ових лица, које недвосмислено потврђује такав закључак али и намеће као неопходним додатно ангажовање у правцу што потпунијег регулисања. Чињеница је да се наша земља последњих година сусрела са бројним изазовима у циљу решавања овог питања, што је последица већ поменутог прилива односно повећања броја миграната.

Сигурно да су у Србији законски добро регулисани положај, поступак, права и обавезе азиланата, односно да Србија располаже адекватним законодавним оквиром неопходним за остваривање права на азил, али ситуација у пракси нам показује да ипак ту постоје неки недостаци, а самим тим и потреба за увођењем одређених промена и новина. Пре свега, треба поћи од тога да се на азил не треба гледати као начин да овлашћује државу на доношење дискреционе одлуке да ли да лицу које је у питању пружи међународну заштиту или да пак елегантно пренесе обавезу на неку другу државу, користећи притом концепт сигурне треће земље. Такав почетни приступ неке државе, па тако и Србије, сигурно да у старту даје одређену дозу озбиљности и значаја приликом његовог регулисања и самим тим намеће детаљно бављење свим аспектима једног система азила.

Када говоримо о систему азила и миграционој политици Републике Србије, односно систему азила који је у нашој земљи успостављен Законом о азилу и привременој заштити, може се констатовати напредак у процесу усвајања законских и подзаконских аката, релевантних стратегија и мера у овој области. Исто тако се са

сигурношћу може сматрати да је постојећи систем азила у највећој мери усклађен са правним документима, односно стандардима Европске Уније, али и да је неопходно наставити константно то усклађивање и то како усвајањем измена и допуна Закона о азилу, тако и усвајањем нових законских прописа којима би се регулисале поједине области.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аврамов, С., Крећа, М. (2003). Међународно јавно право. Београд.
2. Бараковић, М. (1972). *Азил*. Сарајево: Свјетлост.
3. Берковић, С. (1991). *Екстериториални азил*. Југословенска ревија за криминологију и кривично право, 3, 197-228.
4. Gojković Turunz, N. (2016). The cooperation between the state institutions and civil society organizations in Serbia in the refugee crisis, in *From Europe to Local: Migrating Solidarity*, eds. Giusto Hedwig and Elsa Laino (Brussels: Foundation for European Progressive Studies): 201–221.
5. Димитријевић, В., Пауновић, М. (1997). *Људска права*. Београд.
6. Дреновац, Н. (1980). *Азил*. Нови Сад: Дневник.
7. Деган, В. Ђ. (2000). *Међународно право*. Ријека.
8. Ђурић, В. (2011). *Поступак азила у Републици Србији*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе Универзитета Привредна академија.
9. Илић-Гасми, Г. (2008). *Право и институције Европске уније*. Београд: Универзитет Сингидунум.
10. Jennings, R., Watts, A. (1992). *Oppenheim's International Law*. Vol.1. Parts 2-4.

11. Јовашевић, Д. (2007). *Кривични законик Републике Србије*. Београд: Службени лист.
12. Јовашевић, Д. (2018). *Кривично право*. Општи део. Београд: Досије студио.
13. Кнежић, Б. (2012). *Малолетни азиланти у Србији*. Европске интеграције и међународнакривичноправна сарадња, Београд.
14. Крстић, И., Давинић, М. (2013). *Право на азил – међународни и домаћи стандарди*. Београд.
15. Леонард, Д. (2004). *Водич кроз Европску унију*. Београд: Народна књига.
16. Лубарда, Б. (2009). *Ревидирана европска социјална повеља – обавезе држава и улога социјалних партнера после ретификације*. Београд: Социјално-економски савет Републике Србије.
17. Lilyanova, V. (2016). *Serbia's role in dealing with the migration crisis*. European Parliament Thinkank.
18. Миловановић, Р. (1995). О злоупотреби права на екстериторијални азил и о протеривању странца. *Међународна политика*, 1029, 9-13.
19. Петровић, Б., Јовашевић, Д. (2005). *Кривично право 2*. Сарајево: Правни факултет.
20. Петровић, Б., Јовашевић, Д., Ферхатовић, А. (2016). *Кривично право 1*. Сарајево: Правни факултет.
21. Рудић, М. (2014). *Азил у Србији - проблеми и перспективе*. Додатак недељника Време, бр. 1218.
22. Стојић Митровић, М. (2016). *Азил и нерегуларне миграције у Србији на почетку ХХИ века: културне парадигме, необјављена докторска дисертација*, Београд: Филозофски факултет.
23. Таховић, Ј. (1961). *Кривично право*. Општи део. Београд: Савремена администрација.
24. United Nations (2017). *The Universal Declaration Of Human Rights At 70: Still Working To Ensure Freedom, Equality And Dignity For All*. 30 Articles On The 30 Articles, United Nations.
25. Чејовић, Б. (2002). *Кривично право*. Општи део. Београд: Службени лист.
26. Чворовић, З. (2005). *Почеци права азила*. Слободе и права човека и грађана у концепту новог законодавства Републике Србије, Крагујевац.
27. Џомбић, И. Ј. (2010). *Европска унија: прошлост, садашњост, будућност*. Сарајево: Friedrich-Ebert-Stiftung.

28. Weis, P. (1965). The right of asylum in the context of the protection of human rights in regional and municipal law, *2nd international colloquy on the European Convention of Human Rights*, Vienna, 66, 470-477.

➤ **Закони и други правни акти**

29. Агенција Европске уније за темљна права (2014). Приручник о европском праву у подручју азила, заштите граница и миграција. Веће Европе.

30. General comment No. 2, Implementation of article 2 by States parties, CAT/C/GC/2, 24. January 2008.

31. General comment No. 15, The position of aliens under the Covenant, UN, Doc. HRI/GEN/1Rev.1, 11. April 1986.

32. General comment No. 31, The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13, 26 May 2004.

33. General comment No. 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and arts, CRC/C/GC/17, 17. April 2013.

34. *Декларација о територијалном азилу*, усвојена од стране Генералне скупштине Уједињених нација 14. децембра 1967. године резолуцијом 2312 (XXII).

35. Директиве су резултат договора између држава чланица: Даблинкса регулатива-Regulations 343/2003.

36. Директива о прихвату-Council Directive 2003/09/EC.

37. Директива о квалификацији-Council Directive 2004/83/EC.

38. Директива о поступку-Council Directive 2005/85/EC.

39. Европска конвенција о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, Савет Европе, Стразбур, 26. новембар 1987. године.

40. European Union, The Schengen acquis - Convention implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic on the gradual abolition of checks at their common borders, *Official Journal L*, 239.

41. European Union, Convention Implementing the Schengen Agreement of 14 June 1985 between the Governments of the States of the Benelux Economic Union, the Federal Republic of Germany and the French Republic, on the Gradual Abolition of Checks at their Common Borders, *Official Journal L*, 239.

42. European Union (2007). Treaty Of Lisabon: Amending The Treaty On european Union And The Treaty Establishing The European Community. *Official Journal of the European Union*, 50, 306/1.
43. European Union, Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, *Official Journal L*, 326.
44. European Union, European Pact on Immigration and Asylum of 24 September 2008.
45. European Union, Convention determining the State responsible for examining applications for asylum lodged in one of the Member States of the European Communities - Dublin Convention, *Official Journal C*, 254.
46. European Union, Council Regulation (EC) No. 343/2003 of 18 February 2003 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an asylum application lodged in one of the Member States by a third-country national. *Official Journal of the European Union. Official Journal L*, 50/1.
47. European Union, Regulation No 603/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast). *Official Journal L*, 180.
48. European Union, Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between Member States in receiving such persons and bearing the consequences thereof, *Official Journal L*, 212.
49. European Union, Council Directive 2003/9/EC of 27 January 2003 laying down minimum standards for the reception of asylum seekers, *Official Journal L*, 31.
50. European Union, Council Directive 2004/83/EC of 29 April 2004 on minimum standards for the qualification and status of third country nationals or stateless persons as refugees or as persons who otherwise need international protection and the content of the protection granted, *Official Journal L*, 304.
51. European Union, Council Directive 2005/85/EC of 1 December 2005 on minimum standards on procedures in Member States for granting and withdrawing refugee status, *Official Journal L*, 326.
52. European Union, Directive 2011/95/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on standards for the qualification of third-country

nationals or stateless persons as beneficiaries of international protection, for a uniform status for refugees or for persons eligible for subsidiary protection, and for the content of the protection granted (recast), *Official Journal L*, 337.

53. European Union, Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person (recast), *Official Journal L*, 180.
54. European Union, Regulation (EU) No 603/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the establishment of 'Eurodac' for the comparison of fingerprints for the effective application of Regulation (EU) No 604/2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person and on requests for the comparison with Eurodac data by Member States' law enforcement authorities and Europol for law enforcement purposes, and amending Regulation (EU) No 1077/2011 establishing a European Agency for the operational management of large-scale IT systems in the area of freedom, security and justice (recast), *Official Journal L*, 180.
55. European Union, Directive 2013/33/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 laying down standards for the reception of applicants for international protection (recast), *Official Journal L*, 180.
56. European Union, Directive 2013/32/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on common procedures for granting and withdrawing international protection (recast), *Official Journal L*, 180.
57. Закон о азилу, Службени гласник РС, бр. 109/2007.
58. Закон о управљању миграцијама Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 107/2012.
59. Закон о странцима, Службени гласник РС, бр. 24/2018 и 31/2019.
60. Закон о граничној контроли, Службени гласник РС, бр. 24/2018.
61. Закон о азилу и привременој заштити, Службени гласник РС, бр. 24/2018.
62. Закон о ретификацији Међународног пакта о грађанским и политичким правима, Службени лист СФРЈ, бр. 7/71.
63. Закон о ретификацији Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима, Службени лист СФРЈ, бр. 7/71.

64. Закон о ретификацији Конвенције против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 9/91.
65. Закон о ретификацији Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације, Службени лист СФРЈ, бр. 31/67.
66. Закон о Конвенцији о елиминисању свих облика дискриминације жена, Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 11/81.
67. Закон о ретификацији Конвенције Уједињених нација о правима детета, Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 15/90 и Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 4/96 и 2/97.
68. Закон о ретификацији Европске конвенције о људским правима, Службени лист СЦГ – Међународни уговори, бр. 9/2003, 5/2005, 7/2005 – исправка; Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 12/2010.
69. Закон о ретификацији Ревидиране европске социјалне повеље, Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 42/09.
70. Закон о ретификацији Европске конвенције о спречавању мучења и нечовечних или понижавајућих казни или поступака, Службени лист СЦГ – Међународни уговори, бр. 9/2003.
71. Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009.
72. Конвенција против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, усвојена Резолуцијом Генералне скупштине 39/46 од 10. децембра 1984. године.
73. Конвенција Уједињених нација о праву мора, Montego Bay, 10. децембар 1982. године.
74. Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена, Резолуција Генералне скупштине од 18. децембра 1979. године.
75. Конвенција о правима детета, усвојена Резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација, од 20. новембра 1989. године.
76. Конвенција из 1950. за заштиту људских права и основних слобода, Европски суд за људска права, Рим, новембар 1950 године.
77. Међународни уговори и други споразуми, Службени лист СФРЈ, бр. 15/67.
78. Међународни пакт о грађанским и политичким правима, Резолуција Генералне скупштине 2200А (XXII), од 19. децембра 1966. године.

79. Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима, Резолуција Генералне скупштине 2200А (XXI), од 19. децембра 1966. године.
80. Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације, резолуција Генералне скупштине 2106 А (XX) од 21. децембра 1965. године.
81. Ревидирана европска социјална повеља, Савет Европе, Стразбур, 3. мај 1996. године.
82. *Универзална декларација о људским правима*, усвојена посебном резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 10.децембра 1948. године.

САЖЕТАК

Право на азил је древни правни концепт, према којем људи које прогоне њихови владари могу бити заштићени од стране друге суверене власти, попут друге земље или другог ентитета који је у средњем веку могао да понуди уточиште. Да „Свако има право да тражи и ужива у другим земљама азил од прогона“ садржано је у Универзалној декларацији Уједињених нација о људским правима из 1948. године и подржано Конвенцијом из 1951. о статусу избеглица и Протоколом из 1967. који се односи на Статус избеглица. У раду се, у складу са тим, врши анализа међународних, европских и извора права Републике Србије који се односе на уређивање статуса азиланата, као и на право на азил, те омогућавају својеврсну заштиту тражиоцима азила у држави у којој су поднели захтев за азил. Циљ рада је да укаже на правни статус, околности и могућности миграната на стекну право азила у некој земљи.

Кључне речи: азиланти, азил, право на азил, мигранти, избеглице

LEGAL REGIME OF ASYLUM SEEKERS STATUS SETTLEMENT

ABSTRACT

The right to asylum is an ancient legal concept, according to which people persecuted by their rulers can be protected by another sovereign authority, such as another country or other entity that in the Middle Ages could offer refuge. That "Everyone has the right to seek and enjoy in other countries asylum from persecution" is enshrined in the 1948 United Nations Universal Declaration of Human Rights and supported by the 1951 Convention Relating to the Status of Refugees and the 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees . In accordance with that, the paper analyzes the international, European and sources of law of the Republic of Serbia that relate to the regulation of the status of asylum seekers, as well as the right to asylum, and provide a kind of protection for asylum seekers in the country in which they submitted their application for asylum. The aim of the work is to indicate the legal status, circumstances and opportunities of migrants to acquire the right of asylum in a certain country.

Keywords: asylum seekers, asylum, right to asylum, migrants, refugees

БИОГРАФИЈА

Ђина Миловановић рођена је у Нишу, 17. децембра 1996. године. Као носилац Вукове дипломе завршила је Основу школу „Петар Петровић Његош“, а затим и Гимназију „9.мај” у Нишу, 2015. године. За време школовања у гимназији, ванредно је завршавала и средњу медицинску школу „Хипократ“, у Новом Саду, чију диплому такође поседује. Правни Факултет Универзитета у Нишу уписала је 2015/2016 године, на којем је дипломирала са просечном оценом 8.43, 12. фебруара 2021. године.

Током основних студија обављала је стручну праксу код адвоката Данијеле Грујичић. Мастер академске студије је уписала 2021/2022 године, смер Унутрашњи послови и у склопу тога обављала је стручну праксу у јединицама Министарства унутрашњих послова Републике Србије, у Нишу, у трајању од десет радних дана. Након положених испита за предмет истраживања свог завршног рада одабрала је тему Правни режим уређивања статуса азиланата, која је за Вама.

Од децембра 2022. године, запослена је у нотарској канцеларији Јавног бележника Иване Перовић, у својству јавнобележничког приправника.